

ถนนฝันสถานทูต

ร้อยเรียงเรื่องราวแรกเริ่มของสถานเอกอัครราชทูต
ณ กรุงมาปูโต

The Road of Dreams

The story of the chancery of the Royal Thai Embassy
in Maputo

“And the story of a wall that brings people together,
rather than separates them.”

The Road of Dreams

The story of the chancery of
the Royal Thai Embassy
in Maputo

ถนนฝันสถานทูต

ร้อยเรียงเรื่องราวแรกเริ่มของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต

ทุกอย่างคงเริ่มต้นด้วยสิ่งที่พวกเรามีเหมือนกัน คือแนวคิดและความฝัน

เรามีความใฝ่ฝันว่าสักวันหนึ่ง ถ้ามีโอกาส เราอยากจะออกแบบและตกแต่งอาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตในรูปแบบที่ต่างออกไปจากเดิมบ้าง ให้มีความสดใสมากขึ้น ไม่เคร่งขรึมเป็นทางการมากนัก เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นมิตรแก่ผู้มาติดต่อ รวมทั้งเพื่อให้มีบรรยากาศที่สดชื่นสนุกสนานในการทำงาน ซึ่งย่อมจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของภารกิจต่างๆ ไปในตัวด้วย

โอกาสนั้นได้มาถึง เมื่อพวกเราได้รับคำสั่งให้มาเป็นผู้เปิดสถานเอกอัครราชทูตไทยแห่งแรกประจำประเทศโมซัมบิกในปี 2559 ซึ่งนับเป็นสำนักงานในต่างประเทศแห่งที่ 96 ของกระทรวงการต่างประเทศไทย

การจัดหาอาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตเป็นภารกิจสำคัญอันดับต้นของเรา ซึ่งจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายๆ ด้าน ทั้งทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม การจัดและปรับปรุงตัวอาคารให้ตอบสนองภารกิจทุกด้านของสถานทูต ควรมีความสวยงามสมเป็นหน้าเป็นตาของประเทศไทย รวมไปถึงเรื่องการตกแต่งภายนอก ภายใน การจัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ในสำนักงานและเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ตลอดจนการมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี เพื่อให้อาคารที่ทำการมีความสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ภายในงบประมาณที่มีอยู่

ในแง่การตกแต่งทั้งภายนอกและภายใน เราเน้นการนำศิลปะท้องถิ่นของโมซัมบิกซึ่งมักมีสีสันสดใสสนุกสนานมาปรับใช้ เรามีความคิดว่าควรจัดหางานศิลปะของทั้งโมซัมบิกและไทยในระดับที่มีคุณค่าควรแก่การสะสมมาประดับที่ทำการ ทั้งนี้ การที่เราใช้งานศิลปะโมซัมบิกมาประดับด้วยทำให้ชาวโมซัมบิกที่มาติดต่อรู้สึกถึงความเป็นมิตรและการเปิดรับที่เรามีต่อเขา ในขณะเดียวกันชาวไทยที่มาเยี่ยมเยียนก็จะได้มีโอกาสเสพงานศิลปะเหล่านี้ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกันผ่านทางศิลปะมากขึ้น ดังคำที่ว่าภาพๆ หนึ่งสามารถแทนคำได้นับพัน และที่สำคัญงานศิลปะเหล่านี้ถือเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ที่นับวันจะมีค่าสูงขึ้นและถือเป็นสมบัติของประเทศชาติและคนไทยทุกคนด้วย

ในที่สุดในเดือนมีนาคม 2560 อาคารสถานทูตไทยแห่งแรกในกรุงมาปูโตก็เสร็จเรียบร้อยลง เมื่อเวลาล่วงเข้ามาในปีที่สอง หลังจากที่ใช้พื้นที่สำนักงานของบริษัท ปตท.สผ.ประจำโมซัมบิกที่เอื้อเพื่อแบ่งสถานที่ให้ใช้เป็นที่พักการชั่วคราวเป็นระยะเวลากว่า 10 เดือนนับจากที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เริ่มทำการเป็นวันแรก

หนึ่งปีผ่านไป นาดีใจยิ่งที่คนท้องถิ่นได้บอกเล่าสู่กันว่าอาคารที่ทำการสถานทูตไทยที่กรุงมาปูโตซึ่งตั้งอยู่ที่ Avenida Julius Nyerere 4317 จัดเป็นอาคารที่ทั้งตั้งอยู่อย่างโดดเด่น แลดูสวยงาม มีเอกลักษณ์และความเป็นมิตร ผู้คนต่างรู้จักและใช้ตัวอาคารเป็นจุดหมายเวลาพูดถึงย่านนั้น โดยชาวบ้านยังได้พากันเรียกบริเวณใกล้เคียงอาคารที่เป็นจุดจอดรถเมล์สายใหม่ที่เพิ่งเปิดให้บริการรับส่งผู้โดยสารว่า ป้ายสถานทูตไทย และเรารู้สึกดีใจทุกครั้งเมื่อเห็นเด็กนักเรียนตัวน้อยๆ เดินผ่านอาคารแล้วแวะยีนยิ้มชวนกันชื่นชมงานศิลปะบนกำแพงของสถานเอกอัครราชทูตฯ

การจัดตั้งอาคารที่ทำการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต แห่งนี้เต็มไปด้วยเรื่องราวความตั้งใจของทุกคน โดยอาคารแห่งนี้ถือเป็นตัวแทนของคนไทยและประเทศไทยในการทูตยุคใหม่ได้อย่างครบถ้วนและเต็มภาคภูมิ

หนังสือเล่มนี้จึงเป็นความพยายามของเราที่จะบันทึกเรื่องราวเหล่านี้เอาไว้ ประการหนึ่งเพื่อเป็นข้อมูลและประโยชน์ในการใช้ศึกษาเป็นแนวทางการเปิดสถานเอกอัครราชทูตไทยในอนาคตต่อไป เราหวังด้วยว่าสิ่งที่เราทำจะช่วยให้แรงบันดาลใจให้หลายคนให้ความสำคัญกับงานศิลปะหรือใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือในทางทูตมากขึ้น ซึ่งถือว่าการลงทุนที่คุ้มค่าอย่างยิ่งประการหนึ่ง

ท้ายที่สุดเราขอขอบคุณทุกๆ คน ทุกๆ ฝ่าย ทั้งชาวไทยและโมซัมบิก ที่ไม่สามารถเอ่ยนามทุกท่านได้หมด ณ ที่นี้ เป็นอย่างยิ่ง ที่ได้มีส่วนช่วยเหลือให้พวกเราได้เดินตามเส้นทางแห่งความฝันนี้

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต
ตุลาคม 2561

It all started with the things we shared: ideas and dreams.

In 2016, four Thai diplomats were given the task of opening the Royal Thai Embassy in Maputo, Mozambique. It was to be the 96th overseas office of the Ministry of Foreign Affairs of Thailand.

Despite out varying years of experience in the Ministry in different roles, the four of us shared one similar dream: to one day create a chancery that was inviting and vibrant, as opposed to traditional official and austere ones.

And as fate would have it, we were given the chance to go after our dream, with people who shared the same vision. We wanted to have a chancery with a lively, welcoming atmosphere that would render ease and comfort for our visitors. We also reasoned that the liveliness would provide us with fresh energy for our daily tasks, contributing to the effectiveness of our work, and thus, more positive outputs.

Many factors had to be taken into consideration in setting up the chancery. The first priority was the physical aspect of the buildings: the location, the layout, and the overall appearance that would make it a suitable representation of Thailand.

We finally settled on Avenida Julius Nyerere 4317. The building was still under construction when we found it, located on last plot of land on what was unofficially Maputo’s embassy row. A halfway finished twin set of buildings, we were drawn to the three-story height, simple but delicate gates, and large floor-to-ceiling windows on every floor. It was cozy, welcoming, airy, yet still maintained lines that gave it a certain formal edge.

As the building hadn’t been fully completed, we were able to modify and redecorate the exterior and interior as we mostly saw fit. Amount of effort was put in acquiring office equipment, furniture, as well as the setting up of the security system.

In terms of decorations, we decided that emphasis would be given to the local arts for a few reasons. Firstly, this would be a friendly gesture to the Mozambican people by showing our respect to their local art; and we did gain a lot of goodwill from the local communities. Secondly, and purely from an economic standpoint, local arts were more accessible to us, as normally good Thai pieces of art are much more expensive and there are also hefty shipment fees to be added on to it. In the end, we decided to display most of the Mozambican art pieces at the chancery and the Thai pieces we managed to obtain at the Ambassador’s residence, with only a few Thai pieces at the chancery.

We found that the Mozambican art decoration proved to be popular to both the local people and visiting Thais alike. It also provides us with good stories to tell. Lastly, we believe this was a good way of long-term investment for our country, as the value of art usually appreciates as the years go by.

Our proudest achievement was to create a mosaic wall that featured images of Thai and Mozambican culture and landmarks. What we did not expect was how interactive the wall would become. Passersby – Mozambicans, Thais, and foreigners – would stop and look for what they recognize, and what they didn’t would spark their interests.

It took us ten months to complete all the work. During those months, Thailand’s PTT Exploration and Production Public Company (PTTEP) kindly allowed us to use their free space in their Maputo office as our temporary workplace.

In March 2017 our chancery in Maputo was finally ready to open its doors. After the building was finished, a bus stop was installed in front of the Embassy. Everyone in Maputo would refer to the newly installed bus stop near our office as “the Embassy” bus stop. Nothing gave us more pleasure than seeing schoolchildren on their way home, stopped to look at the decorated art on our walls with big smiles on their small faces. Without intending to, our Embassy had become a landmark of Maputo; a landmark that was in and of itself a sign of friendship, respect, and collaboration between Thailand and Mozambique.

The creation of the chancery of the Royal Thai Embassy in Maputo was a story of hardship, obstacles, and problems. But it also filled with stories of friendship, laughter, dreams and most importantly, the labor of love. This book is our attempt to reflect that story, and how we tried our best to realize our dreams to create a Thai Embassy that would proudly represent our country, and while connecting people from all walks of life. It is also our hope that by successfully telling the story of an interactive and inclusive chancery, we will inspire more people to use art and spaces not just as a location but also as a tool for diplomacy.

Lastly we wish to let those people, both Thai and Mozambican, who cannot all be named here, know that we forever thank them for lending their hands and being a part of our journey to make this dream of ours came true.

**Royal Thai Embassy, Maputo
October 2018**

จากซ้ายไปขวา / From left the right:

- 1. ชินวุฒิ เสรฐฐวัฒน์ Chinawut Setawat
- 2. อาทิตย์ ประสาทกุล Arthit Prasartkul
- 3. รัชม์ ซาลีจันทร์ Russ Jalichandra
- 4. ไชยา ชาญภิลิทธิ์ Chaiya Chanpisit

Rethinking the Architecture of a Thai Embassy	13
The Embassy’s Art Collection	79
Embracing Our Neighborhood	111
Looking Back From Then On	125
Meet The Team	147
More Articles of Interest	151
โครงการพัฒนาชนบท ที่ต่วนและบิเลน	197
Final Words	240

Rethinking the Architecture of a Thai Embassy

อาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปUTO เป็นอาคารคอนกรีต 3 ชั้น จำนวน 2 คูหาติดกัน ตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 750 ตารางเมตร หรือ 190 ตารางวา ขนาดของที่ดินมีหน้ากว้างยาว 30 เมตรติดกับถนนใหญ่และมีความยาวราว 25 เมตร

อาคารเดิมออกแบบไว้เป็นบ้านพักอาศัยจำนวน 2 หลัง ได้ถูกดัดแปลงให้เป็นอาคารสำนักงานขนาดพื้นที่ใช้สอยประมาณ 1,200 ตารางเมตร โดยหวังว่าจะมีฟังก์ชันการใช้งานครบถ้วนที่สุดตามภารกิจที่หลากหลายของงานด้านการต่างประเทศของไทย

ในมุมมองทั่วไป อาคารนี้อาจเป็นเพียงอาคารคอนกรีตสมัยใหม่รูปทรงธรรมดาๆ เป็นที่คุ้นตาในเขตเมืองของโมซัมบิกและประเทศในแถบแอฟริกาตอนใต้ แต่บัดนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของผู้คนที่อยู่อาศัยโดยรอบและเดินผ่านไปมา

กำแพงสูงที่เจ้าของบ้านเคยออกแบบหวังให้เป็นรั้วปราการถูกทดแทนด้วยงานศิลปะกระเบื้องโมเสกด้วยลวดลายที่มีสีสันสดใส สนุกสนาน เป็นกันเอง และเชื่อมโยงวัฒนธรรมบ้านเมืองของทั้งสองประเทศไว้ด้วยกันอย่างกลมกลืน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตรยามพบเห็นหรือเดินผ่าน

พื้นที่ด้านใน เน้นการตกแต่งเรียบง่ายที่สุด และจะต้องสอดคล้องกับวิธีการทำงานในสมัยใหม่ด้วย เฟอร์นิเจอร์ที่เน้นประโยชน์ของการใช้งาน ไม่รุงรัง การประดับตกแต่ง ความเป็นไทยโดยผ่านมุมมองแนวคิดที่จะยอมรับและเรียนรู้วัฒนธรรมอื่น แหวกขนบการตกแต่งภายในด้วยศิลปะวัตถุแสดงความเป็นไทยแบบเดิมๆ

Situated at 4317 Avenida Julius Nyerere, the 3-story building is located on a plot of land that faces the street at 30 meters in width and has a total area of 750 square meters.

It was originally two separate structures designed for two residential spaces, which we modified into one large building. With the new total functional area of 1,200 square meters, we could fit in all the requirements of the embassy's functions effectively.

The wall surrounding the compound was original a cold, plain white one. We decided to decorate it with bright, colorful mosaic art, depicting Thai and Mozambican cultures and landmarks. Its vibrant, quaint façade, unusual for an Embassy, became our chancery's highlight.

As for the interior design, light and modern furniture were used. We aimed for an airy and minimal ambience, yet still lively and interesting with the decoration of many local art pieces, in lieu of traditional Thai-style ones.

ตราอาร์ม | The Embassy's Emblerm

เมื่อตราอาร์มหรือป้ายชื่อของสถานทูตที่ทำจากไม้สัก มีครุฑและตัวหนังสือสถานเอกอัครราชทูตไทย ถูกส่งมาจากประเทศไทยแล้ว ก็ถูกนำมาติดตั้งบนที่ว่างตรงกลางระหว่างอาคาร ซึ่งในทันทีที่ตราอาร์มนี้ถูกนำไปประดับไว้ อาคารหลังนี้ก็นับว่าครบถ้วนของการเป็นอาคารราชการ เป็นที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตอย่างเป็นทางการ อีกทั้งยังมีส่วนช่วยทำให้อาคารหลังนี้ซึ่งเดิมถูกออกแบบให้เป็นบ้านแฝดสองหลังอยู่ติดกันให้ดูเป็นอาคารหลังเดียวกันอย่างกลมกลืน

เสาธง | Flag Poles

กว่าจะหาจุดที่ตั้งเสาประดับธงไทยและธงอาเซียนเพื่อ บอกกล่าวให้ผู้คนที่ทัศนจรผ่านไปมาทราบว่า นี่คือนิคมของสถานทูตไทยได้ ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย เพราะตัวอาคารมีพื้นว่างถัดออกจากรั้วบ้านเพียงเล็กน้อย เดิมเสาธงจะถูกติดตั้งไว้กับกำแพงหน้าอาคารฝั่งใดฝั่งหนึ่ง แต่เมื่อดูแล้วก็ยังไม่ลงตัว ในที่สุด เสาธงทั้งสองจึงตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าอาคารฝั่งซ้าย ความสูงของเสาธงสูงเป็น 3 ใน 4 ส่วนของความสูงของตัวอาคาร

ที่ด้านล่างฐานเสาธงมีป้ายกระเบื้องโมเสกสลักชื่องาน ศิลปะบนกำแพงด้านหน้าเป็นภาษาโปรตุเกสที่มีความหมายว่า “โมซัมบิกและไทยเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน” และยังมีชื่อศิลปินและช่างทั้ง 5 คน ที่ช่วยกันรังสรรค์งานกระเบื้องแตกปะหรือโมเสก สีสันสวยงาม

กำแพงหน้าอาคาร | Front Wall

เรื่องราวบนกำแพงบอกเล่าเรื่องราวของคนท้องถิ่นที่พยายามจะทำความรู้จักและรู้สึกใกล้ชิดกับประเทศไทย บนกำแพงสูงกว้างราว 6 เมตร กว้าง 5 เมตร มียักษ์วัดพระแก้ว 2 ตน ยืนเฝ้าเป็นมงคลอยู่คนละฝั่ง และยังมียักษ์วัดวาอาราม อาคารที่ทำการกระทรวงการต่างประเทศ รวมทั้งรถโดยสารท้องถิ่นที่คนต้องขึ้นเบียดเสียดกันและรถตุ๊กตุ๊กของไทย พร้อมหญิงท้องถิ่นสาวใส่ผ้าคลุมหน้าท้องถิ่นเล่นน้ำสงกรานต์

ชั้น 1 (ฝั่งทิศใต้)

Ground Floor (South Side)

ห้องรับแขก
Visitors’ Area

โถงเอนกประสงค์
Reception Hall

ห้องประชุมเล็ก / ห้องรับประทานอาหาร
Small Meeting Room / Pantry

ชั้น 1 (ฝั่งทิศเหนือ)

Ground Floor (North Side)

ห้องรับคำร้องตรวจลงตรา
Visa Section

โถงฝ่ายกงสุล
Consular Section

ห้องทำบัตรประจำตัวประชาชนและหนังสือเดินทาง
Thai Identification Card and Passport Room

ห้องพักคนไทยตกทุกข์ได้ยาก
Emergency Accommodation for Thai Nationals

ชั้น 2

First Floor

ห้องทำงานเอกอัครราชทูต
Ambassador’s Office

ห้องทำงานของเจ้าหน้าที่สถานทูต
และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น
Diplomats and Local Staffs’ Offices

ห้องรับแขกชั้นบน หรือห้องเขียว
Visitor’s Room (“Green Room”)

ห้องเก็บแฟ้มและห้องถ่ายเอกสาร
Filing and Photocopy Room

ชั้น 3

Second Floor

ห้องประชุมใหญ่
Conference Room

โถงกิจกรรม / งานศิลปะ
Commond Space and Art Hall

สวน
Surrounding Gardens

ชุมชนรอบสถานเอกอัครราชทูตฯ
The Local Community

ชั้น 1 (ฝั่งทิศใต้)
Ground Floor (South Side)

ห้องรับแขก
Visitors' Area

อาคารชั้นล่างฝั่งซ้ายของสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นที่พักสำหรับรับรองแขก แสงสว่างจากภายนอกส่องเข้ามายังตัวอาคาร ในขณะที่คนที่นั่งสนทนากันอยู่ภายในก็สามารถเห็นผู้คนเดินผ่านประตูบานหน้าอาคารได้อย่างใกล้ชิด เมื่อเข้ามาในสถานเอกอัครราชทูตฯ แล้ว แขกผู้มาเยี่ยมจะไม่รู้สึกประหม่า แปลกแยก หรือถูกกีดกันแยกออกมา

โถงเอนกประสงค์
Reception Hall

ถัดจากโถงรับแขกเป็นที่ว่างใช้เป็นพื้นที่เอนกประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นที่แสดงสินค้าไทยหรือใช้จัดนิทรรศการศิลปะ ดั้งศูนย์ศิลปะวัฒนธรรมไทยในโมซัมบิก ในโอกาสอื่นๆ พื้นที่นี้อาจใช้เป็นที่จัดงานพิธีหรืองานเทศกาลสำหรับชุมชนชาวไทย หรือไม่ก็ใช้เป็นพื้นที่จัดเลี้ยงรับรองเล็กๆ ก็ได้ เพราะโถงนี้เชื่อมต่อกับพื้นที่ด้านนอกอาคารที่เคยเป็นสระว่ายน้ำกับสวนเล็กๆ ภายนอก

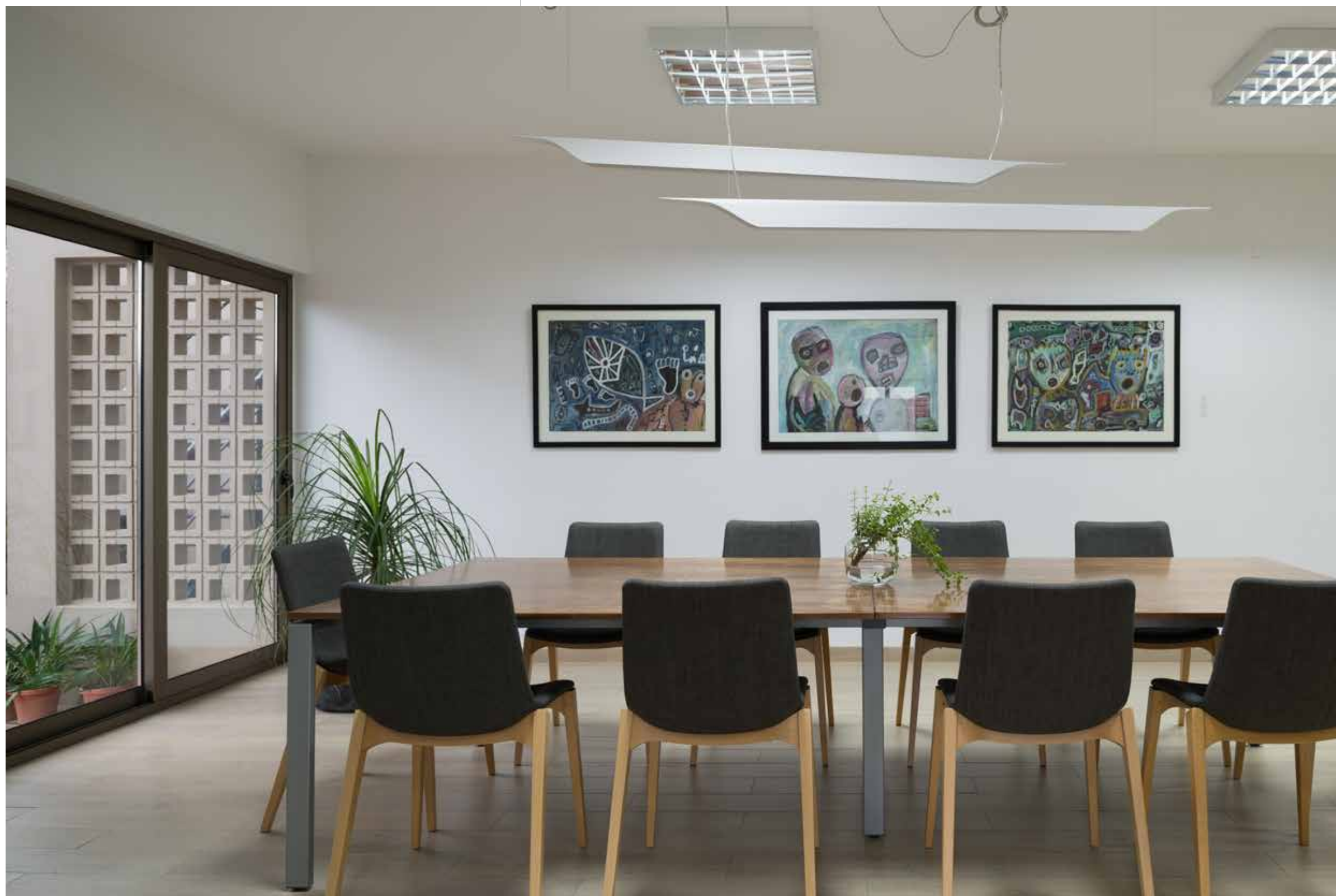

ห้องประชุมเล็ก / ห้องรับประทานอาหาร Small Meeting Room / Pantry

พื้นที่ด้านหลังของอาคารเป็นห้องรับประทานอาหาร ซึ่งหลายครั้งใช้เป็นที่พักผ่อนของเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ทั้งยังใช้เป็นที่สำหรับเตรียมอาหารหรือสาธิตการทำอาหารไทย

ในวันว่างและวันเหงา ห้องแห่งนี้เป็นพื้นที่เงียบสงบสำหรับพักผ่อนจากงาน แสงแดดอ่อนๆ และลมปลิวยามเช้า หรือแสงไฟสลัวจากรั้วด้านนอก เป็นบรรยากาศสบายๆ

ชั้น 1 (ฝั่งทิศเหนือ) Ground Floor (North Side)

ห้องรับคำร้องตรวจลงตรา Visa Section

พื้นที่สำหรับผู้ที่มาขอรับการตรวจลงตรา (วีซ่า) มีประตู
เข้าออกแยกออกจากทางเข้าพื้นที่สำนักงานสำหรับ
ผู้ร้องขอรับการตรวจลงตราชาวต่างประเทศเป็นการ
เฉพาะ เคาน์เตอร์ไม้สังผลิตเฉพาะจากไม้ Umbila ซึ่ง
เป็นไม้เนื้อแข็งของท้องถิ่นที่ให้บริการอากาศอบอุ่นและ
เป็นมิตร กระดาษบานใหญ่รักษาความปลอดภัย แต่ก็ไม่
ปิดกั้น ภาพประดับส่วนหนึ่งคือภาพถ่ายอาคารสถา-
ปัตยกรรมไทยยุคใหม่ เพื่อแสดงให้ชาวต่างประเทศ
รู้จักประเทศไทยในอีกมุมมองหนึ่งนอกเหนือจากไทย
ประเพณี / ดั้งเดิม หรือรูปสถานที่ท่องเที่ยวที่มักเห็นเป็น
ประจำในสถานเอกอัครราชทูตไทยแห่งอื่นๆ

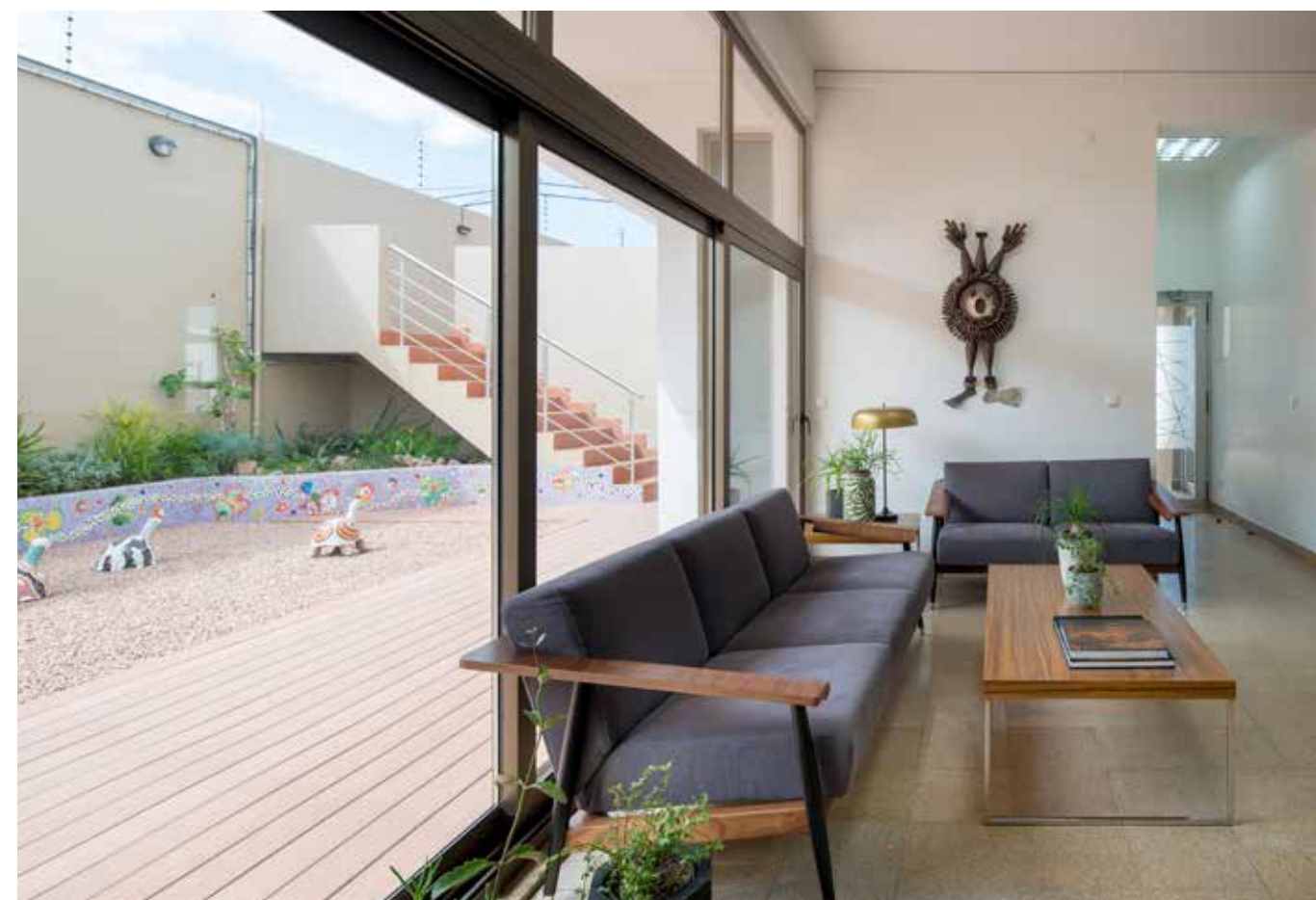

โถงฝ่ายกงสุล Consular Section

โถงฝ่ายกงสุลเตรียมไว้เพื่อต้อนรับชาวไทยที่มติดต่อราชการกับสถานเอกอัครราชทูตฯ มีพื้นที่เชื่อมอยู่กับเคาน์เตอร์รับคำร้องตรวจลงตรา โดยส่วนใหญ่ชาวไทยจะมาขอรับบริการทำหนังสือเดินทางและบัตรประชาชนจดทะเบียนราษฎรและทะเบียนครอบครัว (ทะเบียนสมรสทะเบียนเกิด ฯลฯ) อีกทั้งยังมีหน้าที่ให้บริการทำนิติกรณัรับรองเอกสารและลายมือชื่ออีกด้วย

ห้องทำบัตรประจำตัวประชาชน และหนังสือเดินทาง Thai Identification Card and Passport Room

ห้องเล็กๆ อยู่ติดกับโถงฝ่ายกงสุลคือห้องเฉพาะสำหรับตั้งอุปกรณ์และเครื่องทำบัตรประชาชนตัวประชาชนและหนังสือเดินทางที่แยกออกมาเป็นกิจลักษณะ

ห้องพักคนไทยตกทุกข์ได้ยาก Emergency Accommodation for Thai Nationals

ที่อาคารหลังเล็กด้านหลัง ใช้เป็นห้องนอน ห้องพักของ
คนไทยตกทุกข์ได้ยากในต่างประเทศ แต่หวังว่าห้องนี้
จะไม่ต้องถูกใช้สำหรับคนไทยที่เดินทางมาตกทุกข์ได้หรือ
มีปัญหาที่โมซัมบิกเลย

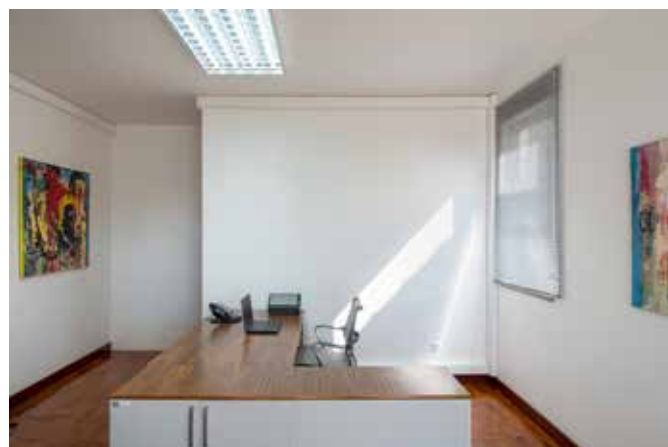
ชั้น 2
First Floor

ห้องทำงานเอกอัครราชทูต
Ambassador's Office

ห้องทำงานของเอกอัครราชทูตฯ ภาพด้านขวามือเป็น
ภาพวาดของศิลปินแห่งชาติของโมซัมบิกนาม Malan-
gatana ห้องขนาดกระทัดรัดใช้เป็นทั้งห้องทำงานและ
ห้องรับแขกของเอกอัครราชทูตฯ

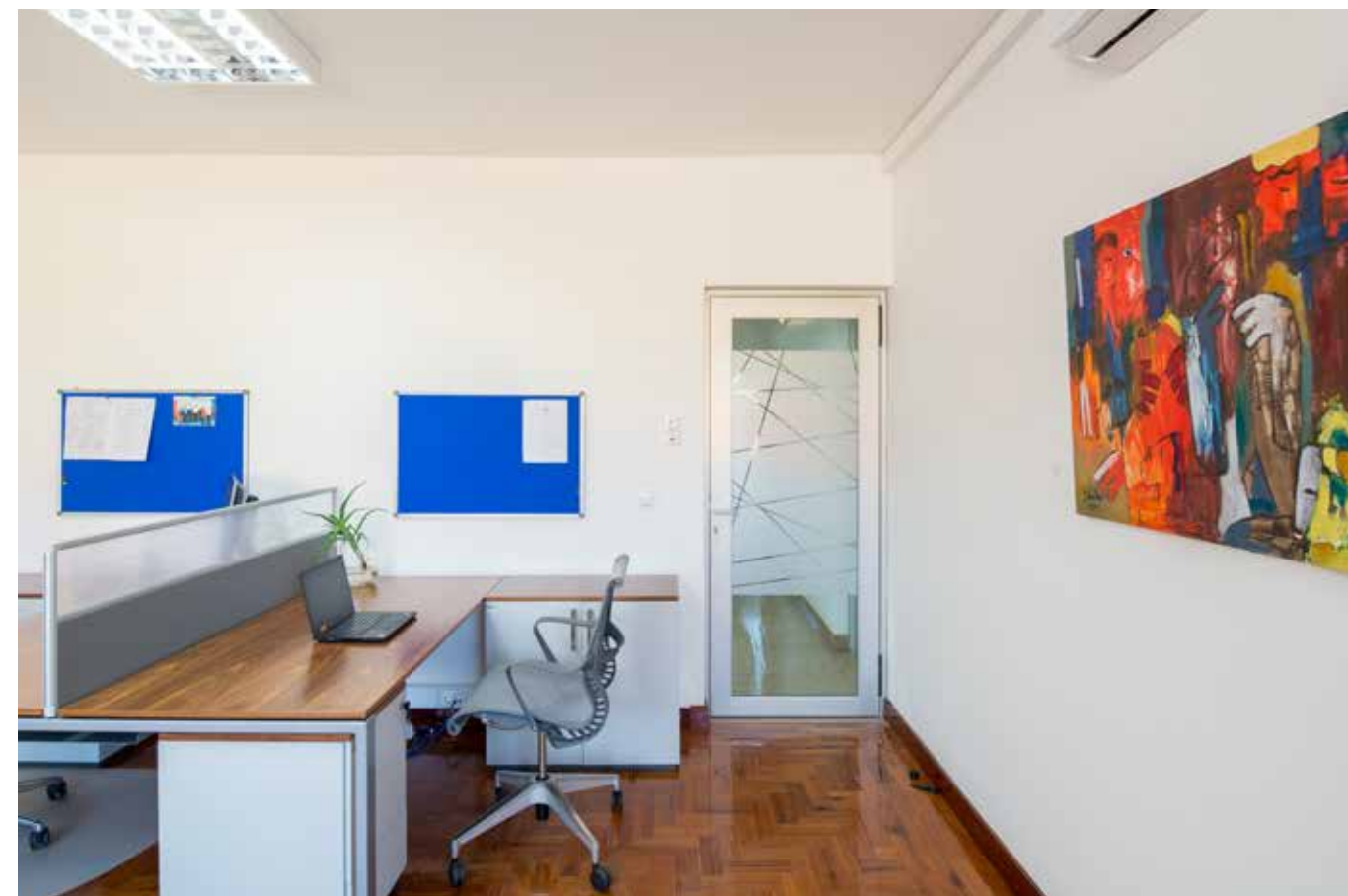
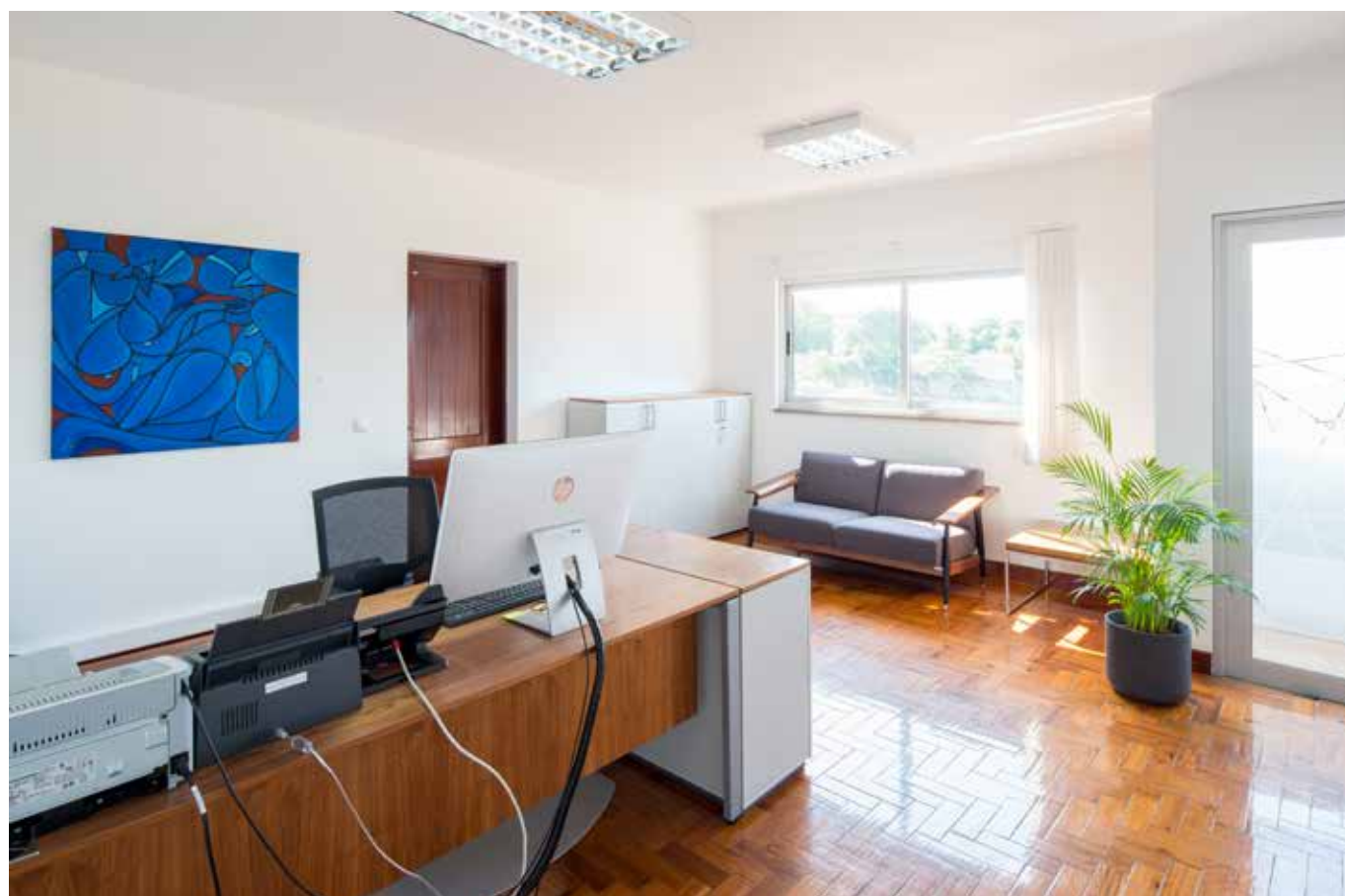

ห้องทำงานของเจ้าหน้าที่สถานทูต และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น Diplomats and Local Staffs' Offices

ห้องทำงานของเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ถูก
ปรับจากห้องนอนซึ่งมีห้องน้ำในตัวทุกห้อง ที่ก่อนหน้านี้
ในห้องน้ำไม่มีหน้าต่าง แต่เมื่อเป็นห้องทำงาน แสงสว่าง
จากธรรมชาติเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

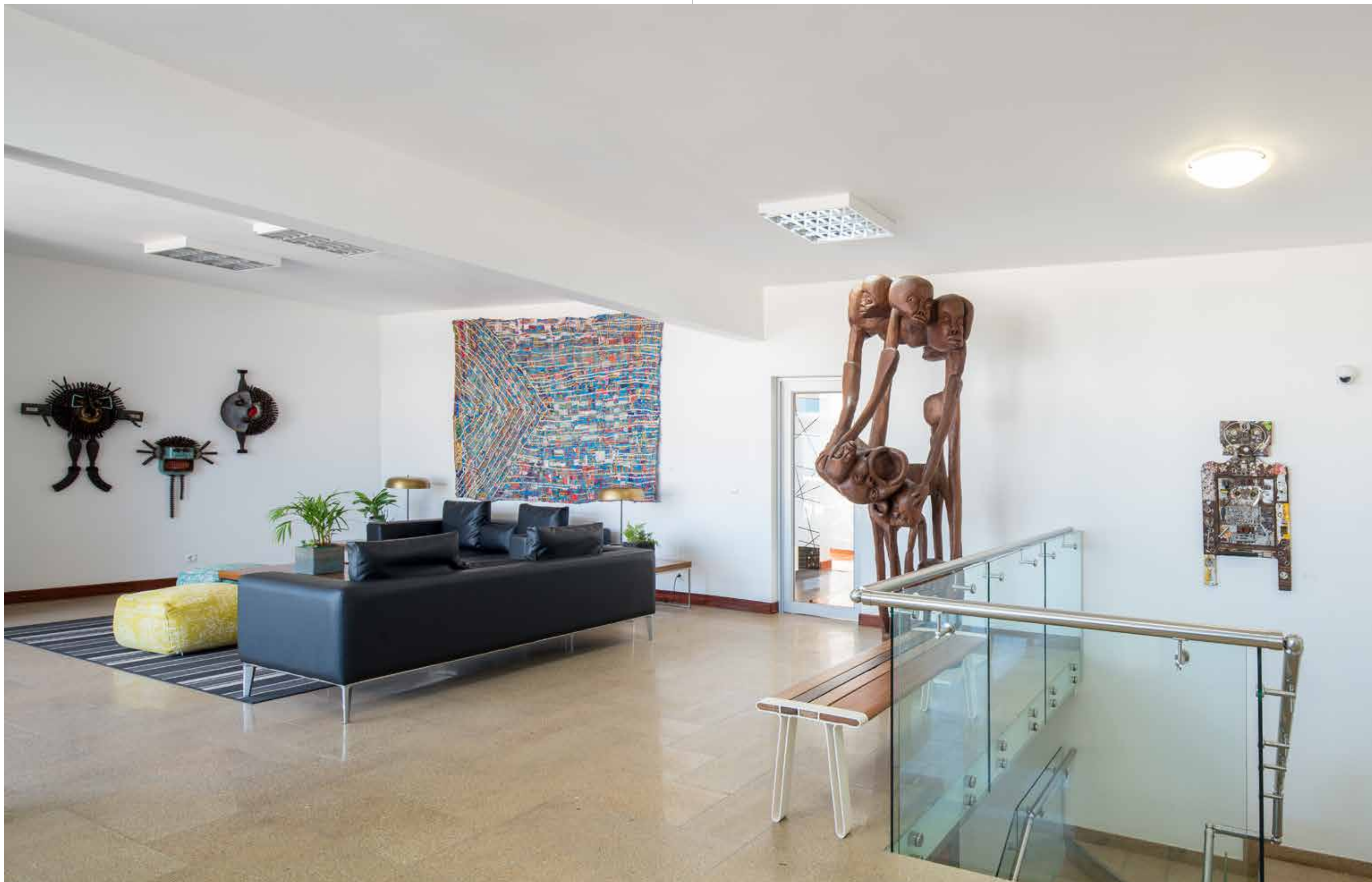
ห้องรับแขกชั้นบน หรือห้องเขียว
Visitors' Room ("Green Room")

“ห้องเขียว” เป็นห้องรับแขกบนชั้นสองของอาคารที่-
ทำการสถานเอกอัครราชทูตฯ ในที่แรก ห้องนี้ตกแต่ง
ด้วยโซฟาหนังเทียมสีดำชุดเดียวกับห้องอื่นๆ ซึ่งใน
ที่หลังท่านทูตฯ เห็นว่าอาจจะน่าเบื่อเกินไปที่เฟอร์-
นิเจอร์ดูซ้ำๆ กันไปหมด เราจึงเปลี่ยนโซฟาเป็น
โซฟาเขียว รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเป็นของศิลปิน
ชั้นครูของโมซัมบิกชื่อ Noel Langa วิวจากห้องนี้มอง
เห็นถนนด้านข้างและเคยมองเห็นวิวทะเลอยู่ลิบๆ แต่
ไม่นานหลังจากที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ย้ายเข้ามาอยู่
อาคารแห่งนี้ โรงแรมสูงหลายสิบชั้นก็มาสร้างขึ้นอยู่
ด้านหน้าจนปิดวิวทะเลไปหมด

ห้องเก็บแฟ้มและห้องถ่ายเอกสาร
Filing and Photocopy Room

ห้องเก็บแฟ้มเอกสารและห้องถ่ายเอกสาร เพื่อไม่ให้
มีเอกสารบนโต๊ะทำงานของเจ้าหน้าที่สถานทูตมากเกินไป!!!

ชั้น 3
Second Floor

ห้องประชุมใหญ่
Conference Room

ห้องประชุมขนาด 20 ที่นั่ง เป็นพื้นที่เอนกประสงค์อีกที่หนึ่งเพราะจะเป็นห้องประชุมขนาดใหญ่ก็ได้หรือจะใช้เป็นห้องจัดเลี้ยงก็ได้ ภาพสีน้ำมันขนาดใหญ่ยาว 6 เมตร เป็นภาพที่ทางสถานทูตให้ศิลปินท้องถิ่นดาวรุ่งนาม Butcheka เป็นผู้วาด เราหวังว่าผีแปลงเบาแต่สีสันที่กลมกลืนกับสภาพห้อง น่าช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมหรือผู้ที่เดินทางมาราชการหรือมาเยี่ยมเยียนเราจากประเทศไทยมองแล้วสบายใจ สมองโลดแล่น

โถงกิจกรรม / งานศิลปะ
Commond Space and Art Hall

ชั้นสามของอาคารเป็นพื้นที่รวบรวมงานศิลปะท้องถิ่นของโมซัมบิก ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศได้กรุณาอนุมัติงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในการตกแต่งอาคารใหม่ และเป็นนัยให้เราใช้เป็นเครื่องมือในการทำความรู้จักกับสภาพสังคมและบุคคลในท้องถิ่นให้ได้เร็วที่สุดในเวลาที่เราเป็นสถานทูตเปิดใหม่ ซึ่งไทยมีผลประโยชน์มหาศาลในประเทศนี้โดยเฉพาะในด้านการลงทุน

งานศิลปะด้านขวามือเป็นของศิลปินชื่อ Gonçalo Mabunda ศิลปินท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงโด่งดังในระดับนานาชาติ เขานำเศษอาวุธสงครามทั้งระเบิดปืนครก ปืนกล AK47 หรือปลอกกระสุนที่ถูกปลดมาจากสงครามกลางเมือง

ผืนผ้าตรงกลางเป็นงานศิลปะของศิลปินไทย จักกายศิริบุตร ผู้มีผลงานระดับระหว่างประเทศ ที่ได้เดินทางมาทำงานศิลปะชิ้นนี้ที่กรุงมาปูโตเป็นเวลา 2 อาทิตย์ ในช่วงเดือนมกราคม 2561 โดยได้รับแรงบันดาลใจจากท้องถิ่น (ธงชาติไทยผืนแรกที่ถูกชักขึ้นเสาที่หน้าสถานเอกอัครราชทูตฯ ก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งของงานชิ้นนี้)

งานศิลปะด้านซ้ายเป็นงานแกะสลักจากไม้ทั้งต้น เป็นการแสดงของคนที่อยู่ด้านล่างไม่พอใจถึงการกดขี่ของบุคคลที่อยู่เหนือกว่า ว่ากันว่าประธานาธิบดีชามอรา มาเซล ประธานาธิบดีคนแรกของโมซัมบิก มาเห็นงานศิลปะแกะไม้ชิ้นนี้ที่เคยตั้งอยู่ที่บ้านของศิลปินที่เราไปได้งานชิ้นนี้มาเขาก็ชอบใจ เลยบอกให้ศิลปินทำงานแบบนี้่อีกชิ้นและนำไปตั้งที่ทำการพรรค FRELIMO พรรครัฐบาลของโมซัมบิก เป็นคู่แฝดกันกับงานศิลปะของสถานเอกอัครราชทูตไทย

งานศิลปะของศิลปินท้องถิ่นช่วยให้คนไทยที่เดินทางมาที่โมซัมบิกเข้าใจพื้นฐานสภาพสังคม ความคิด และชีวิตของคนโมซัมบิกได้อย่างรวดเร็ว และเป็นประสบการณ์เพลิดเพลินใจ สำหรับพวกเราแล้วการได้ทำงานท่ามกลางงานศิลปะที่สวยงามช่วยให้เราคิดออกและสบายใจ

สวน

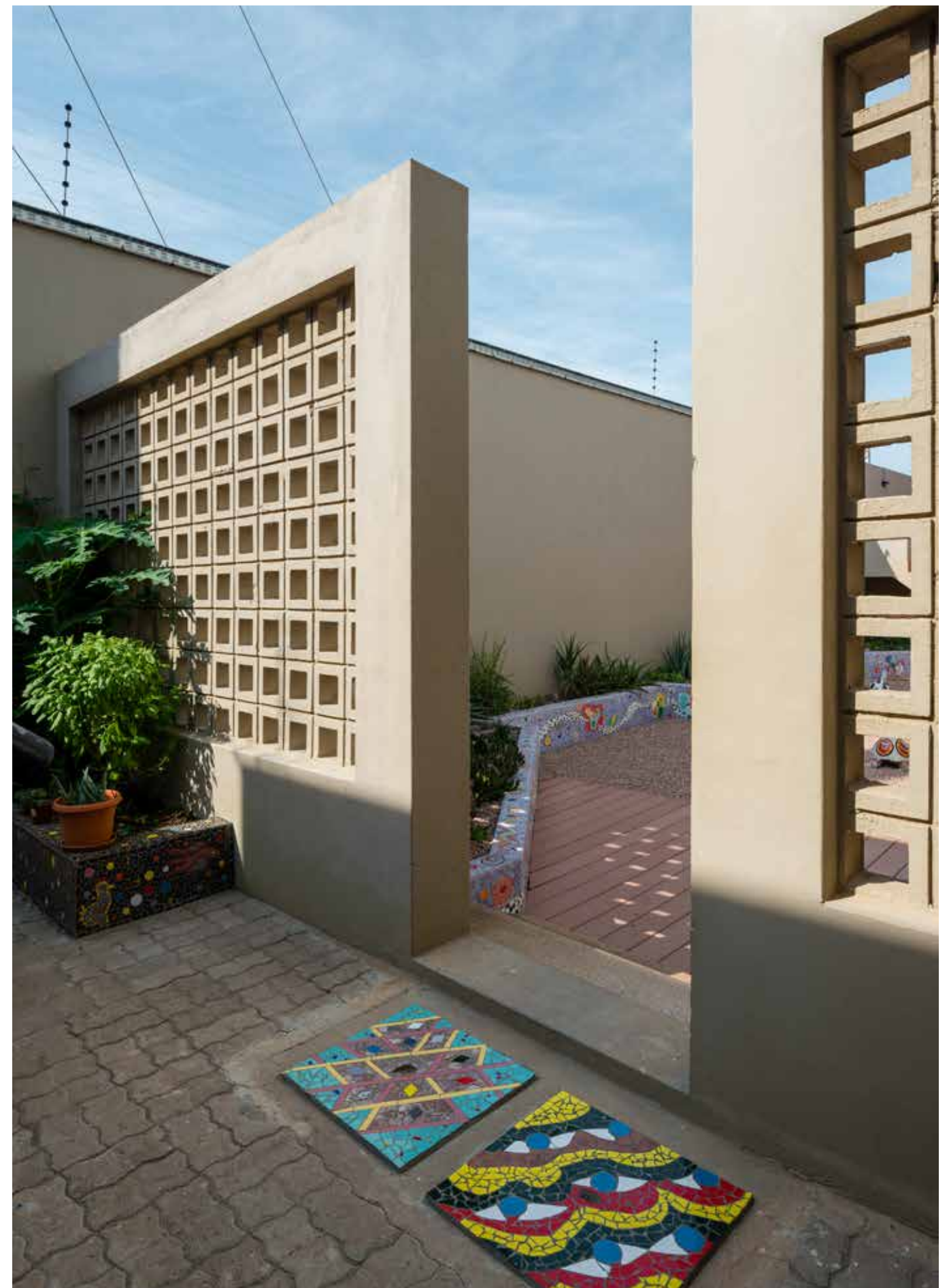
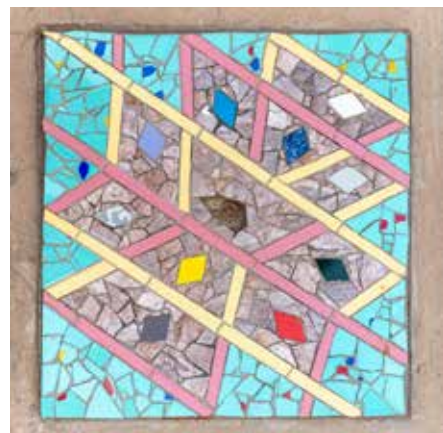
Surrounding Gardens

เดิมบริเวณพื้นที่ด้านข้างอาคารคือสระว่ายน้ำ แต่ถูกถมให้กลายเป็นพื้นที่ว่างภายในอาคาร ที่ริมกำแพงทั้งสองฝั่งกันเป็นกระบะปลูกต้นไม้อวบน้ำ (succulents) เช่น ต้นว่านหางจระเข้ โป๊ยเซียนหรือพญาไร้ใบ กุหลาบหิน เก่งจีน ฯลฯ ที่คนไทยอาจรู้จักกันดีในฐานะต้นไม้สวยงามของนักสะสมต้นไม้ แต่ต้นไม้ที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ส่วนใหญ่เป็นต้นไม้ที่ไม่มีใครสนใจตามริมข้างทาง

ไม้อวนน้ำเหล่านี้มีรูปทรงแปลก เป็นที่สงสัยประหลาดใจ
ของผู้มาเยือนแทบทุกคน ในช่วงหลังสงกรานต์จนถึงใกล้
ปิดปีงบประมาณในเดือนกันยายน ไม้อวนน้ำนาชนิดนี้จะ
ออกดอกผลิชอบบานสะพรั่ง แต่งเต็มสีส้มให้สำนักงาน
ของเราสดใสในเวลาที่เราทุกคนกำลังงานวุ่นหรือใจพวก
เรากำลังเหงาหงอย

ชุมชนรอบสถานเอกอัครราชทูตฯ The Local Community

อาคารที่ทำการของสถานเอกอัครราชทูตฯ ตั้งอยู่เป็นหลังสุดท้ายของเขตเมืองซิเมนต์ หรือ “Polana Cimento” ที่มีแต่บ้านปูนใหญ่โตอยู่ติดกับชุมชนแออัดหรือ “Polana Caniço” (เขตบ้านมุงจาก / ฟางที่มีย่นว่าบ้านแต่หลังสร้างขึ้นจากวัสดุราคาถูกลงและเล็ก) ที่ความเจริญกำลังรุกรานแบบหายใจรดต้นคอ

ถนนสายหลักชื่อ Julius Nyerere ตามชื่อประธานาธิบดีคนแรกของแทนซาเนีย เป็นที่ตั้งของอาคารสำนักงานที่ทำการและทำเนียบเอกอัครราชทูตของสถานทูตต่างประเทศ ผังตรงข้ามสถานเอกอัครราชทูตไทยเป็นโครงการหมู่บ้านจัดสรร ที่เพิ่งสร้างหลังจากพวกเขาย้ายเข้ามาทำงานที่สถานทูตไม่นาน ถัดออกไปด้านหลังยังเห็นบ้านหลังเล็กของแรงงานผู้มีรายได้ต่ำ ตั้งกระจุกตัวกันอย่างแออัด

เมื่อครั้งเริ่มย้ายมาทำงานที่อาคารสถานเอกอัครราชทูตฯ แห่งนี้ เมื่อเดือนมีนาคม 2560 พื้นที่ด้านข้างยังเป็นดินลูกรังเต็มไปด้วยฝุ่นผง บริเวณแนวกำแพงด้านหลังมีหญ้าและวัชพืชขึ้นรก ในบางครั้งก็เป็นห้องน้ำของคนที่เดินผ่านไปมา

อิฐตัวหนอนจากงบประมาณเพียงเล็กน้อยของสถานเอกอัครราชทูตฯ แปรเปลี่ยนสภาพดินแดงฝุ่นคลุ้งให้เป็นที่จอดรถเพิ่มอีก 6 คัน คนในชุมชนด้านหลังสามารถใช้เป็นทางเดินเข้าออก จริงๆ แล้วพื้นที่ครึ่งหนึ่งของพื้นที่ลานจอดรถ / ทางเดินเข้าชุมชนนี้ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของอาคารสถานเอกอัครราชทูตฯ และได้อนุญาตให้ร้านโชห่วยมาตั้งร้านชั่วคราว ด้วยเนื่องจากร้านนี้อยู่มาตั้งต่อก่อนพื้นที่ถูกปรับเปลี่ยน อีกทั้งยังช่วยเป็นหูเป็นตาและดูแลความเรียบร้อยให้สถานเอกอัครราชทูตฯ อีกด้วย

The Embassy's Art Collection

นับได้ว่า ที่อาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต มีงานศิลปะร่วมสมัยของท้องถิ่น โมซัมบิกประดับอยู่เป็นจำนวนมาก ในแวดวงศิลปะโมซัมบิกพูดกันว่า งานศิลปะของศิลปิน คนสำคัญของโมซัมบิกถูกนำมาจัดแสดงและสะสมไว้ที่สถานเอกอัครราชทูตไทยอย่างครบถ้วน

แต่เริ่มเดิมที เมื่อสถานเอกอัครราชทูตฯ ย้ายเข้ามาทำการยังอาคารแห่งนี้ ก็พบว่าอาคารนี้มี ผนังใหญ่สีขาวว่างอยู่มาก หากจะตกแต่งให้ครบถ้วนเป็นสถานที่ราชการและสำนักงานใน ต่างประเทศที่สมบูรณ์ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการประดับตกแต่งให้เต็มที่

ก่อนสิ้นสุดปีงบประมาณ 2561 กระทรวงการต่างประเทศได้อนุมัติงบประมาณส่วนหนึ่งที่เหลือใช้ จากการเปิดสถานเอกอัครราชทูตฯ ในการจัดซื้องานศิลปะทั้งของไทยและของโมซัมบิกเพื่อ ใช้ในการประดับตกแต่งอาคาร

ในขณะที่อาคารทำเนียบเอกอัครราชทูตฯ จะมีงานศิลปะโดยศิลปินไทยเป็นส่วนใหญ่ อาคาร ที่ทำการแห่งนี้ก็จะมีงานศิลปะโดยศิลปินโมซัมบิกเป็นจำนวนมากว่า หากตอบอย่างง่าย ๆ ก็คง เพราะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดด้วยงบประมาณที่มีอยู่จำกัดและต้องใช้อย่างประหยัด คุ่มค่าในการ ทำให้ผนังและพื้นที่ว่างอยู่มากในตัวอาคารนั้นครบถ้วน

ในอีกทางหนึ่ง งานศิลปะเหล่านี้มีทั้งมูลค่าและคุณค่าที่นับวันยิ่งเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ งานทุกชิ้นเป็น งานของศิลปินรุ่นใหม่และรุ่นใหม่ของโมซัมบิกที่มีชื่อเสียงมากในระดับนานาชาติ และหลายคน มีผลงานจัดแสดงอย่างถาวรในพิพิธภัณฑ์ศิลปะของประเทศ มูลค่าทางตัวเลขน่าจะมีมากขึ้น ตามกาลเวลาและกลไกตลาดงานศิลปะ

ไม่ใช่แค่ในเชิงมูลค่า แต่ในทางคุณค่านั้นก็มียุ่่มากและเป็นสิ่งที่สำคัญกว่า

ในฐานะสถานที่ที่เปิดใหม่เพียงปีกว่าๆ การทำความเข้าใจกับประเทศเจ้าบ้านทั้งในด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความคิดความเชื่อ ล้วนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะในประเทศไทยมีผลประโยชน์อยู่มาก มีการลงทุนของภาคเอกชนไทยมากที่สุดกว่าแอฟริกาทั้งทวีป และมีมูลค่าเป็นพันล้านดอลลาร์สหรัฐ มากกว่าการลงทุนของไทยในยุโรปหลายประเทศเสียอีก

งานศิลปะเหล่านี้ช่วยได้มาก ช่วยให้พวกเราได้เข้าใจประเทศโมซัมบิกในระยะเวลาอันสั้น และให้เราได้เข้าถึงคนโมซัมบิกอย่างใกล้ชิดผ่านการพูดคุยปฏิสัมพันธ์กับคนในแวดวงศิลปะวัฒนธรรมของโมซัมบิก

หลายครั้ง เมื่อได้พูดคุยกับเพื่อนนักการทูตต่างประเทศก็ทำให้มีบทสนทนาที่เกินไปกว่าบทสนทนาซ้ำๆ ที่แสนจำเจในหมู่นักการทูต พวกเราที่สถานเอกอัครราชทูตฯ จึงชวนคุยเรื่องงานศิลปะโมซัมบิกที่สถานเอกอัครราชทูตฯ แทน เพราะเป็นเรื่องแหวกชนบทที่เขาตื่นใจและไม่สามารถพบได้ในสถานทูตอื่นๆ

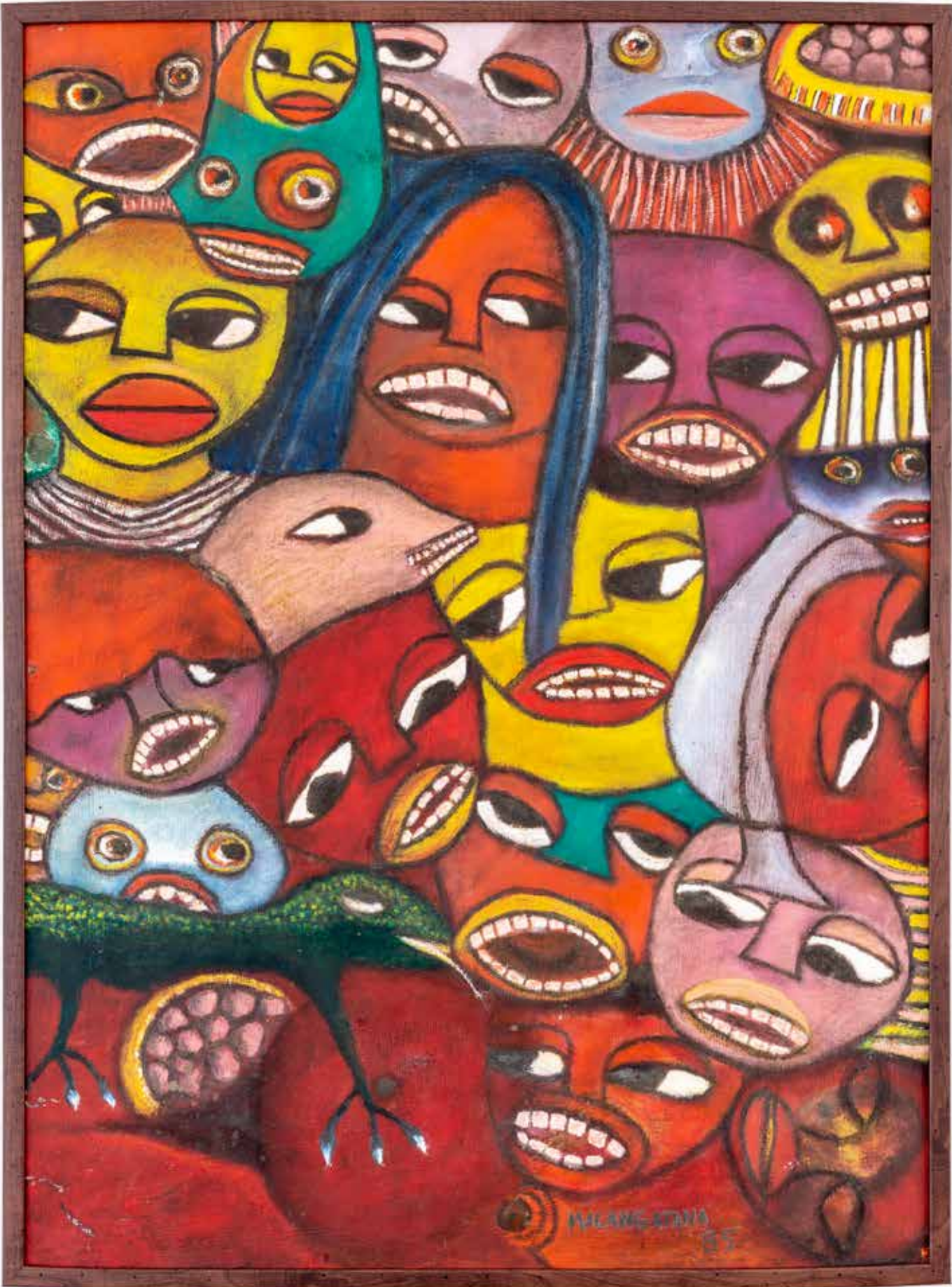
We decided to decorate the chancery with Thai and Mozambican art pieces for many reasons. Firstly, we strongly believed in the power of art to tell a story. In many Thai Embassies, art is used to beautify surroundings, but for us, we wanted to use it for diplomacy. We wanted a space where visitors can enter and see both Thai and Mozambican pieces and gain insight and understanding of both countries’ history and present-day realities, and perhaps find the similarities between both.

Secondly, there was the practical reason for budgetary restrictions. While we did have some remaining funds, it was not enough to ship Thai art from Thailand. Therefore, we were in a way forced to explore the local Mozambican art scene as we sourced our pieces. We soon discovered, however, how vibrant and dynamic the Mozambican art scene was, and how fast it was growing.

This leads to the third reason: investment. After immersing ourselves in the Mozambican art scene, we soon discovered how much it was growing, in demand and therefore prices. Many Mozambican artists enjoy international fame, and the prices of their artworks have increased steadily. We believe that in the future, the pieces housed at our Chancery will be invaluable, both in their artistic insight and also their value.

The art in our chancery adds to the story of Thailand and Mozambique that we were trying to create. It is the story of two countries with ties simultaneously newly forged yet stretching back hundreds of years, with different cultures and customs but also a shared human experience that can be seen through art. We hope that visitors to the Embassy will be inspired by what we have curated.

Malangatana Valente Ngwenha (1936 - 2011)
O Olhar esperado, 1985
Óleo sobre Unitex
84.50 x 62.50 cm

Noel Langa (1938 -)
 O Diálogo, 2017
 Ácrilico sobre tela
 200 x 119.7 cm

Noel Langa (1938 -)
 A Festa de Cajú I, 2017
 Ácrilico sobre tela
 105 x 105 cm

Noel Langa (1938 -)
 A Festa de cajú II, 2017
 Ácrilico sobre tela
 100 x 100 cm

Noel Langa (1938 -)
 O Mensageiro, 2017
 Ácrilico sobre tela
 188 x 130 cm

Noel Langa (1938 -)
 Os Pescadores, 2017
 Ácrilico sobre tela
 190 x 130 cm

Estevão Mucavele (1953 -)
Floresta de Moçambique, 2012
Óleo sobre tela
80 x 63 cm

Estevão Mucavele (1953 -)
Parque de Gorongosa, 2016
Óleo sobre tela
80 x 73cm

Estevão Mucavele (1953 -)
Sem título, 2011
Óleo sobre tela
59.50 x 84 cm

Victor Sousa (1952 – 2017)
Assentamento, 2014
Ácrilico sobre a tela
93.60 x 79cm

Samate Mulungo (1939 -)
Sem título, 2007
Óleo sobre tela
95 x 75 cms.

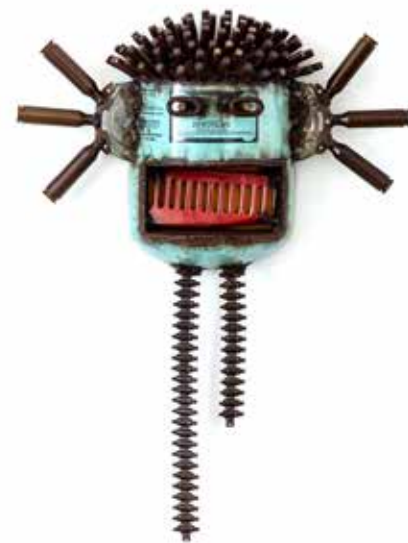
Albino Zaqueu Lucas (1944 -)
 O Nascimento, 1981
 Madeira de Mafurreira
 250 x 114 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
 O Homem da Lua, 2017
 Mista
 150 x 120 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
 O Trono do Recém Nascido, 2017
 Mista
 55 x 50 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
O Mundo Dentro de Mim, 2017
Mista
100 x 70 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
O Recuperador da Económia, 2017
Mista
85 x 45 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
Quando Fico Verde, 2017
Mista
80 x 60 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
O Metadramático, 2017
Mista
50 x 50 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
O Homem das Visões Agradáveis, 2017
Mista
120 x 50 cms.

Gonçalo Mabunda (1975 -)
O Resultado das Minhas Decisões, 2017
Mista
90 x 90 cms.

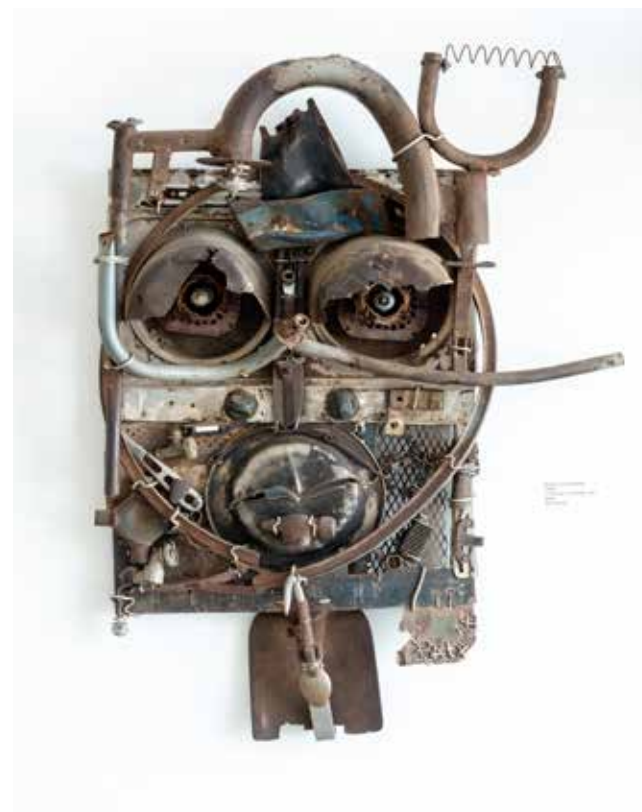
Manuel Fernando Bata (1958 -)
Os meus sonhos, 2017
Mista
215 x 140 cms.

Manuel Fernando Bata (1958 -)
A Chaleira, 2017
Mista
75 x 25 cms.

Manuel Fernando Bata (1958 -)
A Humildade é o que nos torna completos, 2016
Mista
115 x 55 cms.

Manuel Fernando Bata (1958 -)
O Olhar de um Inocente, 2017
Mista
95 x 60 cms.

Manuel Fernando Bata (1958 -)
Rei dos Reis, 2016
Mista
95 x 50 cms.

João Paulo Quehá (1975 -)
Sem título, 2017
Mista

Moisés Ernesto Mafuiane Matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Minha Namorada, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
46 x 100 cms.

Nelsa Guambe (1987 -)
Tudo Subiu, 2015
Mista
85 x 60 cms.

Nelsa Guambe (1987 -)
Kala Rini, 2015
Mista
85 x 60 cms.

Nelsa Guambe (1987 -)
Oscilação do Metical, 2015
Mista
85 x 60 cms.

Nelsa Guambe (1987 -)
Sem título, 2017
Mista
85 x 60 cms.

Moisés Ernesto Mafuiane Matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Jardim Público, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
600 x 100 cms.

Moisés Ernsto Mafuiane matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Retrato de Quelimane, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
260 x 140 cms.

Moisés Ernsto Mafuiane matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Antes, Depois, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
180 x 77 cms.

Moisés Ernsto Mafuiane matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Brincadeira de Criança, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
194 x 80 cms

Moisés Ernesto Mafuiane matsinhe “Butcheca” (1978 -)
Esboço do Atelier do Artista, 2017
Mista (Ácrilico e carvão sobre tela)
350 x 105 cms.

Algy Chaná Alberto de Sá “Chana de Sá” (1983-)
Predador de Plástico, 2017
Assemblagem com plástico reciclado
130 x 80 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
 Visita ao Templo, 2017
 Mista (psikhelekedana)
 20 x 15 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
 Banca de Frutas, 2017
 Mista (psikhelekedana)
 20 x 15 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
 Ayutthaya, 2017
 Mista (psikhelekedana)
 40 x 22 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
Mercado Flutuante, 2017
Mista (psikhelekedana)
40 x 22 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
Muay Thai, 2017
Mista (psikhelekedana)
36 x 28 cms.

Camordino Mustafa Jethá (1977 -)
Presente dos Monges, 2017
Mista (psikhelekedana)
17 x 10 cms.

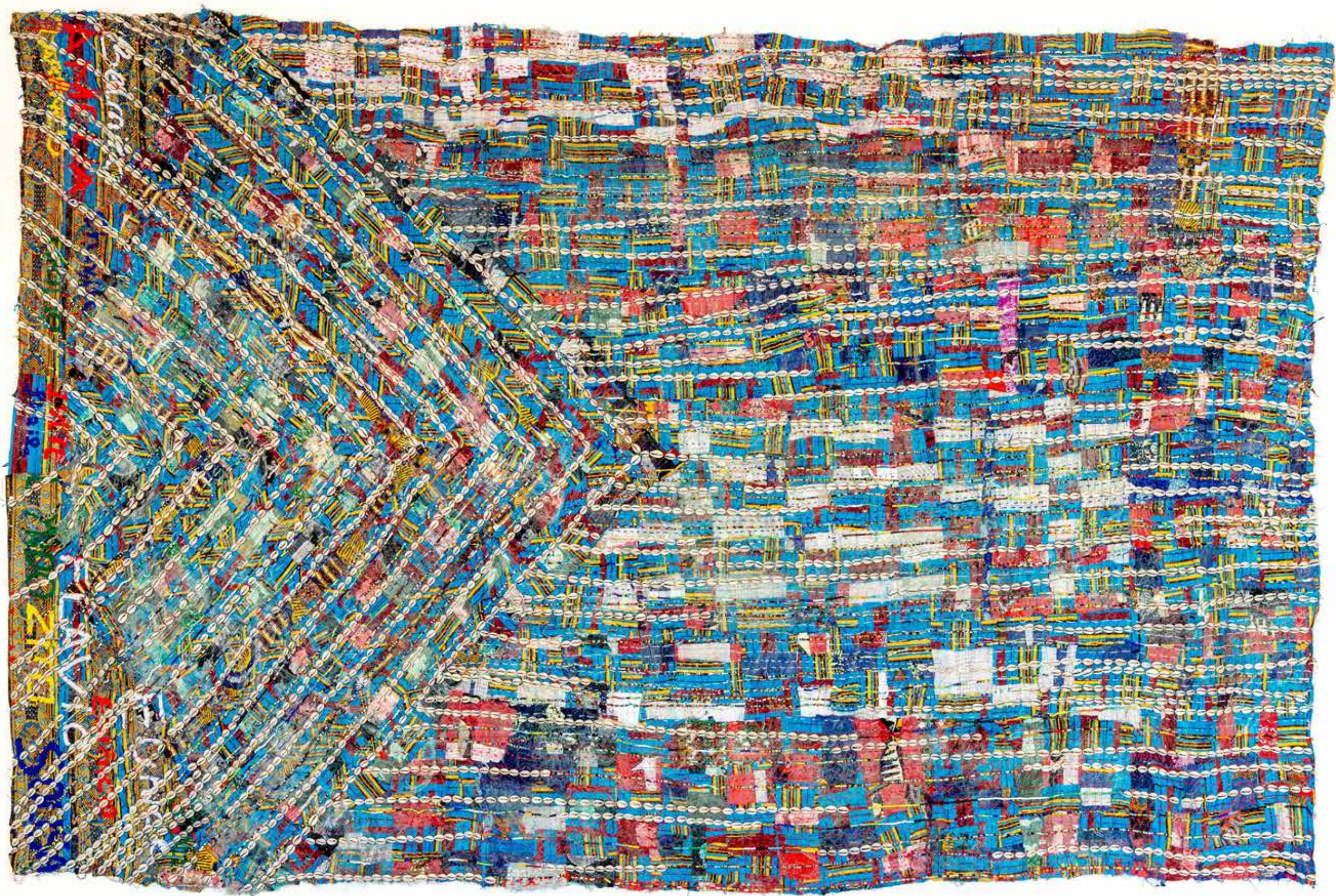
Samuel Arão Djive (1979 -)
A Paisagem, 2017
Mista (Ácrilico sobre tela)
90 x 85 cms.

João Termínio Manjate (1981 -)
O Mundo Animal Obscuro, 2017
Mista (Mosaico no Contraplacado)
184 x 120 cms.

João Termínio Manjate (1981 -)
Cidade Capital Maputo, 2017
Mista (Mosaico no Contraplacado)
185 x 120 cms.

Jakkai Siributr (1969 -)
A Bandeira, 2018
295 x 190 cms.

Embracing Our Neighborhood

อาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตฯ ตั้งอยู่ในย่านที่มีความพิเศษคือ อยู่บนชายขอบหรือเส้นแบ่งเขตระหว่างย่านผู้มีอันจะกินซึ่งเป็นที่ตั้งของคณะทูต โรงแรม สำนักงาน โรงพยาบาลเอกชน โรงเรียนนานาชาติ ฯลฯ ที่ฝั่งหนึ่ง และอีกฝั่งหนึ่งก็ตั้งอยู่ในย่านของผู้มีรายได้น้อยที่คนท้องถิ่นเรียกว่า Polana Caniço (ซึ่งแปลตรงตัวว่า เขตบ้านฟาง - เพราะในสมัยก่อนกลุ่มแรงงานที่ถูกนำมาจากชนบทให้มาทำงานในเมืองได้รับอนุญาตเพียงให้สร้างเพิงที่พักแบบชั่วคราวอยู่ในเขตนี้และไม่ให้สร้างสิ่งก่อสร้างที่ถาวรด้วยอิฐหินปูน)

แม้จะมีชื่อว่าเป็นอาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตฯ ซึ่งมักมากับภาพจำที่เกี่ยวข้องกับความแปลกแยก ความแตกต่าง และระบบรักษาความปลอดภัยที่เข้มข้น แต่ในขณะเดียวกันเราก็ไม่ลืมว่าที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตไทยในกรุงมาปูโต ที่เพิ่งเปิดทำการในประเทศโมซัมบิกได้ไม่นานก็ตั้งอยู่บนทางเข้าของเขตชุมชนแออัด มีผู้คนรายได้น้อยเป็นแรงงานในเขตเมืองพำนักพักพิงอยู่หลายหมื่นหลังคาเรือนที่กำลังถูกความเป็นเมืองรุกไล่แบบเต็มขั้น

ในย่านที่อาคารสถานเอกอัครราชทูตฯ ตั้งอยู่ อาจสังเกตเห็นบ้านมุงหลังคาสังกะสีคู่กับตึกทันสมัย ซึ่งอีกไม่นานบ้านสังกะสีในชุมชนแออัดเหล่านี้ก็จะถูกทดแทนด้วยตึกรามบ้านช่องโอ้อ่า เพียงไม่นานหลังจากที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ย้ายเข้ามายังอาคารแห่งนี้ ก็สามารถเริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลงนั้นแล้วอย่างชัดเจน

การเป็นเพื่อนและเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยรอบอาคารที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันแรกที่ย้ายเข้ามาแล้ว

ช่างทำกระเบื้องที่เคยเป็นลูกมือของศิลปินที่เราให้มาทำกำแพงหน้าสถานเอกอัครราชทูตฯ ก็เป็นคนที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนด้านหลังนี้เอง เมื่องานของเขาจบลงย่อมก็หมายถึงการที่เขาไม่มีงานทำไปอีกพักใหญ่ แม้ฝีมือเขาจะอ่อนด้อยแต่ด้วยค่าจ้างที่สถานเอกอัครราชทูตฯ จ่ายให้จำนวนไม่มาก เขาก็เต็มใจเป็นแรงงานช่วยถมดิน ปูอิฐตัวหนอน ทำความสะอาดและปรับสภาพดินลูกรังในพื้นที่ว่างข้างกำแพงด้านข้างและด้านหลังสถานเอกอัครราชทูตฯ ให้ดีขึ้นได้ บางครั้งก็ให้มาช่วยทำกระบะปลูกผักสวนครัว และทำงานกระเบื้องประดับตกแต่งพื้นที่ภายในอาคารสถานเอกอัครราชทูตฯ บ้างเป็นครั้งคราว

การปรับปรุงทางเท้าสำหรับเดินเข้าออกของชุมชนเพื่อให้เพื่อนบ้านใช้สัญจรอย่างสะดวกสบายขึ้นยังทำให้สถานเอกอัครราชทูตฯ มีจอตรถเพิ่มเติมอีก 6 คันในทันที

นอกจากช่วยปรับปรุงทางเท้าแล้ว สถานเอกอัครราชทูตฯ ยังได้นำเศษกระเบื้องที่เหลือใช้นำมาประดับตกแต่งกำแพงปูนเปลือยรอบๆ บริเวณสถานเอกอัครราชทูตฯ ที่ทั้งร้าง ให้มีชีวิตชีวา

กำแพงด้านหลังอาคารของสถานทูตคืองานศิลปะที่ผู้คนในชุมชนแออัดและชาวบ้านที่เดินผ่านไปผ่านมาช่วยกันรังสรรค์ขึ้นมาคนละไม้คนละมือ ใครเดินผ่านก็นាំก้นถ่านมาวาดเป็นภาพตามที่ใจนึก แล้วศิลปินปะกระเบื้องท้องถิ่นก็ค่อยบรรจุนำเศษกระเบื้องมาระบายเป็นสี

คำพูดที่เรียงรายด้านบนคือสุภาษิตคำพังเพยไทยๆ เช่น ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว อย่าสอนจะเข้ว่ายน้า กบอยู่ในกะลา ชีข้างจับตักแตน น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่า ฯลฯ ที่แปลเป็นภาษาโปรตุเกสเขียนปะไว้เตือนใจและพูดคุยแลกเปลี่ยนกันกับชาวบ้านที่เดินผ่าน

ในตอนเย็นหรือวันหยุด ลานด้านข้างและด้านหลังกำแพงของสถานเอกอัครราชทูตฯ ก็เป็นสนามเด็กเล่นให้กับเด็กๆ เป็นที่นั่งพักพูดคุยให้กับชาวบ้านในละแวกนั้น ที่ทางออกนี้เองก็เป็นจุดนัดหมายและจุดยืนรอรถเมล์ประจำทางที่เพิ่งเปิดให้บริการ ซึ่งแต่เดิมพื้นที่บริเวณนี้เป็นดินฝุ่น เป็นหลุมเป็นบ่อและเป็นบ่อพักน้ำที่ไหลบ่ามาจากที่สูงของทางเทศบาล ซึ่งรกรุงรังไปด้วยหญ้าและเศษขยะ

การมาตั้งอยู่ของสถานเอกอัครราชทูตทำให้บริเวณนี้มีแสงสว่างเพิ่มมากขึ้นในช่วงกลางคืน และโดยที่สถานเอกอัครราชทูตเป็นสถานที่ซึ่งทางการประเทศเจ้าบ้านต้องคอยสอดส่องดูแล จึงเป็นผลให้ผู้ที่อยู่รอบบริเวณนี้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้นโดยปริยาย

และในทางกลับกัน การทำความรู้จักเป็นมิตรกับชาวบ้านโดยรอบ ถือเป็นมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดีไปในตัวสำหรับสถานเอกอัครราชทูตเองด้วย

The chancery is situated at the literal junction where the international facet of modern Maputo meets with the traditional homes of the local people. The western end of Julius Nyerere Road is the wealthy area where foreign embassies, fancy hotels, private hospitals and international schools are situated. The further east one goes, the gentrification slowly fades away until you are met with the lower-income neighborhood called “Polana Caniço”, which translates to ‘the hay house area’, referring to how the locals were allowed to only build temporary shelters, ready to be taken down at any time.

As the newest residents of Julius Nyerere, right where the two worlds met, we decided immediately that instead of being the divide, we wanted to be the link between these two worlds.

Friendship with the locals and being a part of the community began since our first day. We asked the local residents to come work as technicians in our mosaic wall projects, giving them employment as well as a role in the construction of the neighborhood’s new landmark. After the wall was completed, we still maintained close ties and amiability with the community. One of the local residents who worked on the wall actually became our groundskeeper!

Apart from the wall, the Embassy also worked on creating a parking space outside the eastern wall of the Embassy. In a somewhat of a coincidence, this 6-vehicle parking space became the pathway that connected Polana Caniço to the main road. With this space becoming another link between us and the local people, we decided to decorate the eastern wall using the leftover mosaics from the main project. Surprisingly - or perhaps not - the local people were ready and volunteered to help with this new project. On these walls, we asked the locals to integrate Thai proverbs (translated into Portuguese) such as “You reap what you sow”, “Don’t teach crocodiles to swim”, “Frog under a coconut shell” and “Riding and elephant to catch a grasshopper” so they could be conversation starters between Thais and Mozambicans. It could be said that the eastern wall - and later, the back wall - of the Embassy is the work of art by the local people, created out of a sense of community and camaraderie.

Our arrival also helped bring more safety to the neighborhood. With the Embassy’s lighting system, the area became much less dark during the nighttime. Also, our arrival meant that Mozambican authorities must increase public security measures in the area. As for us, we believe that the security measure that we benefited from the most was the friendship and the acceptance from the local community.

Looking Back

From Then On

เมื่อมองย้อนกลับไปตั้งแต่วันแรกที่สถานเอกอัครราชทูตฯ เปิดทำการ มีความทรงจำและการเปลี่ยนแปลงมากมาย โดยเฉพาะที่เกิดขึ้นกับตัวอาคารที่ทุกคนหมายมั่นว่าจะให้เป็น “ที่ทำงานในฝัน” ก็หลังไหลพรั่งพรูเข้ามาในความนึกคิด

เริ่มตั้งแต่ที่กระทรวงการต่างประเทศได้จัดส่งคณะสำรวจที่ประกอบด้วยข้าราชการระดับสูงทั้งจากภายในและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงบประมาณ สำนักงาน ก.พ. เดินทางมาสำรวจพื้นที่และสภาพบ้านเมืองครั้งแรกในเดือนมิถุนายน 2558 และอีกครั้งในเดือนเมษายน 2559 เพื่อเตรียมการในทุกด้านเพื่อเปิดสำนักงานให้ได้ภายในปีงบประมาณ 2559

วันที่ 21 มิถุนายน 2559 สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ได้เปิดทำการ ณ ที่ทำการชั่วคราวเป็นครั้งแรกที่กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก และภายหลังได้ย้ายเข้าอาคารใหม่ที่เพิ่งปรับปรุงเสร็จหมาดๆ ในวันที่ 20 มีนาคม 2560

เดือนมิถุนายน 2558 กระทรวงการต่างประเทศได้ส่งคณะสำรวจมาที่กรุงมาปูโตเป็นครั้งแรก ซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยข้าราชการจากกระทรวงการต่างประเทศแล้ว ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงาน ก.พ. กรมบัญชีกลาง สำนักงาน ก.พ.ร. และสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน โดยคณะเห็นว่า ควรเช่าบ้านแฝดหลังนี้เป็นอาคารที่ทำการฝั่งหนึ่งและเป็นทำเนียบเอกอัครราชทูตอีกฝั่งหนึ่ง

การปรับปรุงบ้านพักให้เป็นอาคารที่ทำการสำนักงาน นับเป็นสิ่งที่ท้าทายยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อไม่ได้มีส่วนร่วมกับการออกแบบตั้งแต่แรก โชคดีอย่างยิ่งที่คณะสำรวจของกระทรวงการต่างประเทศทั้งสองคณะต่างเห็นตรงกันว่า อาคารแห่งนี้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ที่สุดทั้งขนาดของพื้นที่ใช้สอยและที่ตั้งซึ่งอยู่ในเขตเมืองที่ความเจริญกำลังรุกคืบเข้ามา

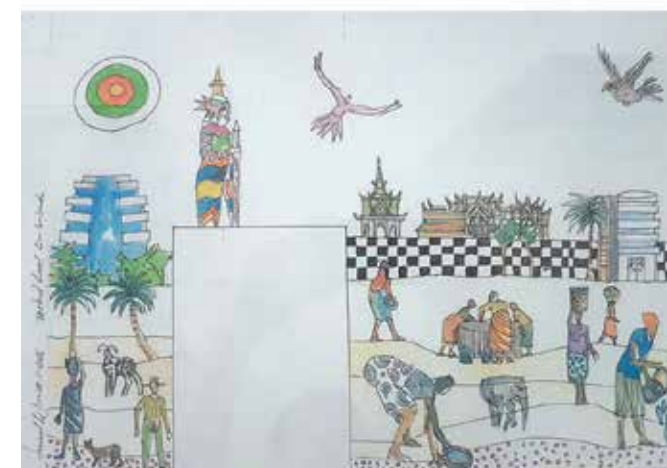
ในเดือนเมษายน 2559 กระทรวงการต่างประเทศได้
ส่งคณะข้าราชการมาสำรวจสภาพพื้นที่กันอีกครั้ง ใน
ครั้งนี้ อาคาร “บ้านแฝด” ก็ใกล้ก่อสร้างเสร็จแล้ว และ
คณะสำรวจเห็นว่า ควรเช่าอาคารทั้งสองหลังและนำมา
ปรับปรุงให้เป็นที่พักการต่ออย่างเดียว เนื่องจากค่าเช่า
อาคารได้ลดลงอย่างมากเพราะสภาพเศรษฐกิจภายใน
ของประเทศโมซัมบิกที่ถดถอย

ด้านหน้าของสถานเอกอัครราชทูตฯ ตั้งอยู่บนถนนสาย
ใหม่ที่เพิ่งทำเสร็จไม่นาน แต่รอบเขตกำแพงด้านหลังยัง
เป็นดินลูกรัง ซึ่งอยู่ติดกับเขตโปลานาคานิซุ เป็นที่อยู่
อาศัยของชาวบ้านรายได้ต่ำ

กำแพงสูงใหญ่ด้านหน้าอาคารที่จะเช่าเป็นที่ทำการ
สถานเอกอัครราชทูตฯ ทำให้ตัดขาดจากภายนอกและ
ดูไม่เป็นมิตรเอาเสียเลย งานกระเบื้องติดหรือ “โมเสก”
จึงช่วยแก้ปัญหานี้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเข้ากับงาน
ศิลปะในอื่นๆ ของกรุงมาปูโตที่มีกระเบื้องติดปะอยู่
บนกำแพงอยู่หลายแห่ง ศิลปินรุ่นใหม่อย่าง Samuel
Djive และสมัครพรรคพวกของเขาจึงมาช่วยกันทำงาน
กระเบื้องใหญ่ของสถานเอกอัครราชทูตฯ ที่บอกเล่า
เรื่องราวการเชื่อมโยงกันระหว่างไทยและโมซัมบิก

รถตุ๊กตุ๊ก ภูเขาทอง อาคารกระทรวงการต่างประเทศ
ถนนศรีอยุธยา ย่านวัดแจ้ง และอื่นๆ อีกมากมาย
ปรากฏอยู่บนกำแพงคู่กันกับรถโดยสารแบบท้องถิ่น และ
เรื่องราววิถีชีวิตประจำวันและผู้คนในประเทศโมซัมบิก

ตลอดระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนธันวาคม 2559 ถึงมีนาคม 2560 ที่ศิลปินและผู้ช่วยรวม 5 คน ได้ร่วมกันทำงานกระเบื้องบนกำแพงหน้าอาคารจนเสร็จ ชาวบ้านที่เดินผ่านไปมาต่างให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นเส้นทางเดินผ่านจากบ้านพักของเขาที่อยู่ในเขต Polana Caniço หรือจากท่ารถเมลล์ที่เขาจะต้องเดินทางต่อเข้าไปทำงานในเขตเมืองของกรุงมาปูโต

สระว่ายน้ำถูกถมไปเพราะไม่มีความจำเป็นและมีค่าใช้จ่ายสูงในการบำรุงรักษา กำแพงถูกทุบทิ้งเพื่อเชื่อมอาคารทั้งสองหลังเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นพื้นที่ใช้สอยเพิ่มเติม เช่น ห้องประชุมขนาด 20 ที่นั่ง ห้องครัวถูกปรับให้เป็นที่พักการของฝ่ายกงสุล และโรงจอดรถด้านหนึ่งปรับให้เป็นป้อมยามและห้องน้ำสำหรับพนักงาน

Meet The Team

ในหน้าต่อไปนี้ ขอเชิญรู้จักกับพวกเราที่สถานเอกอัครราชทูตฯ ตั้งแต่เอกอัครราชทูต ข้าราชการ
เสมียน คนขับรถ พนักงานทำความสะอาด ยาม และเพื่อนบ้านของเรา

In the following pages, meet the people of the Royal Thai Embassy in Maputo
–the Ambassador, diplomats, administration clerks, drivers, cleaners, security guards
and our neighbours.

More Articles of Interest

บทความและบันทึก

Art and The City : Andrea Moreira

Art of Diplomacy : ทรงกลด บางยี่ขัน

The Story of A Bandeira : Jakkai Siributr

Art and The City

ศิลปะและเมือง

Andrea Moreira
อันเดรีย โมเรย์รา

Delagoa Bay, where present-day Maputo is located, probably derived its name from Baía da Lagoa (Bay of the Lagoon). Several rivers flow into it, including the Maputo and Komati rivers. Even at low tide, large ships are able to cross it easily and anchor very close to the shore. The Bay was an important trade port. It was, in fact, a link on the East African coast to a wider trade network connected to the Indian Ocean (Cunha, 2010). The town was later named Lourenço Marques, after a Portuguese trader who explored the region. It was its commercial vigour that set Lourenço Marques apart from other ports (Penvenne, 1989:259). With the gold discoveries in Transvaal in 1880, and the construction of a railway from Johannesburg to Lourenço Marques, the town became the capital city of the Portuguese colony (Newitt, 1995). After independence in 1975, the city’s name was changed to Maputo, in reference to the river, which marks the southern border of the country with South Africa.

During the colonial period, the city was designed to push the African population to the peripheries, leaving the centre free for European and rich merchants of other origins. Some scholars contend that a dualist structure remains in Maputo (Jenkins, 2000), one inherited from colonialism, that spatially and architectonically distinguished the two cores: the so-called “cement city”, with masonry constructions, asphalted streets, running water, electricity, a significant number of social infrastructure and services and then there were the “caniço” neighbourhoods. In the “bairros de caniço”, houses were mostly built with reed but, over time, were replaced with brick and zinc. Most of these neighbourhoods suffered from having no planned urbanization process. There were hardly any social support services, paved roads were rare, sanitation practically non-existent and most homes did not have electricity and piped water. Urban researchers have, however, cautioned against perceiving the city’s most populous neighbourhoods as comprising a “marginal” space situated around the real city (Bénard da Costa, 2007). The insistence upon this spatial dichotomy as separate cities may conceal the fact that boundaries are, in fact, porous.

In 2016 The Kingdom of Thailand set up its embassy in Polana Caniço A, one of the peri-urban neighbourhoods that borders the city centre. The neighbourhood’s proximity to the coastal area and other places of interest has subjected it to strong real estate pressure and private investment, “pushing” those on the lower incomes and with less tenure security farther away from the centre. The area, adjacent to the wealthy Sommerschield district, has been locally labelled Sommerschield II, being associated in the imaginary to the neighbourhood of the embassies and international organizations, rather than to its actual administrative unit (Perriard, 2017). This illustrates how urban physical transformations are accompanied by representations of socio-spatial differentiation, often reproducing the inequalities of the colonial past. The Royal Thai Embassy is literally located at the borderline between the two realities, sharing its boundaries with the “caniço” neighbourhood. Valorising the creativity of local residents, and at the same time, tapping into the country’s rich public art culture in the form of murals, the embassy adorned its facade and surrounding walls with mosaic art. Like an extension of the embassy stretching into the neighbourhood, the mosaic murals have in a sense dissolved the boundary lines and moved forward from the more common practice of constructing walls and gates that segregate.

The integration of art in the public space is intrinsically linked to Mozambique’s political history. In the decade after independence, the public walls of Maputo became canvas for various levels of artistic expression. By the end of the 1970s, a number of murals were designed and completed by experienced muralists and artists, including Mozambican renowned artist Malangatana Ngwenya (Sachs, 1984). But what was at stake was more than an initiative to beautify the city. Equally at work was the statecraft of the post-colonial government in the making of a national identity. The socialist government included art as part of the country’s modernization project. According to Albie Sachs (1984), the greatest revolution on the ground of what is called visual arts were murals. The largest mural, a long undulating wall at Heroes Square near the airport, speaks of the continuity of the struggle, beginning in the first wave of colonial conquest in the fifteenth century, extending to Independence and the victory of the Revolution.

At a national conference on culture, in 1977, the first President of independent Mozambique, Samora Moisés Machel, proclaimed that, “Art must constitute a weapon in the class struggle and an instrument in the construction of a New Society”. Thus, the new government encouraged an official popular art, one that could provide the people with ideological driven models to emulate (Bortolot, 2017). Malangatana once said, “Art for me is a collective expression that comes from the uses and customs of the people

and leads to their social, mental, cultural and political evolution” (Alpers, 1988:85). For Naguib Elias Abdula, whose mosaic murals are likewise scattered throughout the landscape of Maputo, public art is a means by which to communicate with the people. In an interview, the artist recalls, “When independence came, construction in Mozambique ground to a halt and I went out into the streets to do murals and paintings, with the euphoria of youth. The country had an illiteracy rate of around 97 percent. You communicated with the people through drawings” (in Macao, issue n. 16, May, 2013).

The shift to neoliberal political and economic practices by the end of the 1980s changed the way the city was being shaped and lived. State land-use planning became strongly influenced by foreign investors and informal areas bordering the city turned into potential spaces for urban expansion (Anderson, Jenkins and Nielson, 2015). As such, Maputo has been witnessing a re-emergence of urban renewal interventions; namely, the construction of major road projects and gated communities. In what concerns the art scene, the neoliberal environment engendered alternative subjectivities. New projects initiated by artists took form to bridge the fragility of some existing institutions and the absence of professional galleries (Costa, 2013). A variety of different platforms for appreciating and purchasing art emerged, including private galleries and cultural centres. Artists also began to experiment with new techniques and exhibition spaces. “I make a free art or an art of space, seeking material from the countryside to show in the city”, once expressed Titos Mabota (interview of the artist in Moçambique Hoje Revista Cultural nº 55, 2001). Titos can be singled out as one of the artists who adopted new forms of artistic expression and alternative materials, such as newspapers, sacks, ropes, bones and beads to create large sculptures.

“Arms into Art”, a project run by the Christian Council of Mozambique, had as its mission the exchange of weapons once used in the long civil war of 1977-92 for farming tools. The decommissioned weapons were then given to artists to transform them into art pieces. Among the group of artists creating with this material, Gonçalo Mabunda has distinguished himself in the international art scene, frequently exhibiting in prominent museums, galleries and art fairs around the world. The thrones, assembled by AK47s, rocket launchers, pistols and other instruments of war have made Mabunda’s reputation. However, he has long been exploring other scrap metals to compose his sculptures. Both, Titos Mabota and Gonçalo Mabunda, were among the group of artists selected by curator Simon Njami for the Africa Remix exhibition. When first launched at the Museum Kunst Palast, Düsseldorf, in 2004, it was considered to be the largest exhibition of contemporary African art ever seen in Europe. It set about to expose the

state of African creativity in its most recent manifestations, posing questions such as: “what is Africa? What does contemporaneity represent within this geographical entity?” (Simon Njami, 2005:20). While more than a decade has passed since Africa Remix, artists in and from the continent continue to be defined in function of geography, as if there is an overarching African identity or aesthetic.

In a context where knowledge about art is still largely produced and legitimized in the West, artists and artworks are regularly categorized according to Western ontological hegemony. The “primitive” framework has been replaced by the “postcolonial”, but it still remains the case that contemporary African artists are often subjected to external precepts. Namely, “to refer to contemporary art as ‘postcolonial’ is to deny it any deeper history and connection to what came before the colonial intrusion” (Kasfir, 1999). Fortunately, though, a paradigm shift is already being felt in various parts of the continent, which is subverting a system with a long history in which the main artistic and cultural events only happen outside the continent, making artists themselves only feel validated when presented outside of Africa. In Maputo, a renewed vibrant art atmosphere is emerging, with new galleries and art related events springing-up like mushrooms.

To be sure, artists themselves have been defying many of the stereotypes on Africa in a reflexive manner. In broad Western imagination, urban life in postcolonial contexts, particularly in sub-Saharan Africa, has been overtly marked by stereotypes of extreme resilience or of intense violence. Cities in the “Global South” have appeared mostly as spaces of exclusion and marginalisation. However, the perspective of an alternative urbanity has been timidly emerging. Innovative approaches to analysing the urban have instead focused upon the complex manners in which urban identities and spatialities are being fashioned, proposing an alternative “aesthetic agenda” towards African cities in order to reveal the city’s multiple meanings and experiences (cf. Pieterse and Edjabe, 2010). Instead of representing African cities as failed cities, social scientists and artists are revealing how in fact they are creatively productive. Belgian anthropologist Filip De Boeck and Congolese artist Sammy Baloji have together created a book that expands our perceptions about living in Kinshasa, the capital of the Democratic

Republic of Congo. In *Suturing the City* (2016), the authors illustrate the generative capacity of a space that is usually associated to absence and depletion. Suturing, as in stitching up a wound or incision, hints at the ways people rework the absences, the black holes of the city, into a possibility, a something else, a surplus (De Boeck and Baloji, 2016:16). Together, De Boeck’s text and Baloji’s photographs offer their audience the opportunity to realise how urban dwellers in Congo are constantly finding ways to stitch voids and losses, just a little bit the same as Mozambicans do.

Certainly, the city changes both through structural planning strategies and through the everyday actions of its inhabitants (Viana, 2015). Yet, not too much attention is paid to the township in the making of the city’s many identities (Mbembe and Nuttal, 2004:357). Faced with the constraints of formal structures, people have poured into the streets to establish autonomous subsistence activities. All over the city, displayed in tidy rows on the sidewalks, are second hand shoes. Second hand clothes can also be found neatly hanging from fences, while exhaust pipes, artistically articulated to resemble a sculpture, are evidence of an automobile mechanic being close by. The constant breakdown and recycling of things, used again and again, becomes part of the city’s aesthetic. No wonder the popularity of unexpected, recycled and repurposed items among artist’s choice of materials. Although it can also represent a tactical move. Renowned artist El Anatsui has explained that he often advises his students to work with material that they do not need to spend much to get, so they can have the freedom to experiment (interview of the artist with Alisa LaGamma, 2008).

To refocus our attention on the creativity of city-dwellers in dealing with contemporary difficulties and opportunities does not imply ignoring the all too real challenges of inequity and conflict. Rather, it represents a detachment from the modernist template and interventionist attitude that frames African cities in discourses of deficiency or crisis. Cities are always in the process of being made, through everyday practices of city life (Lefebvre, 2000). Space, as well as time, are integral aspects of social practice. In landscapes of vast inequality and the absence of infrastructure and services, life is also something stitched together from whatever is at hand (Simone, 2011:356).

Andrea Moreira (May 2018)

References:

Alpers, Edward A. 1988. "Representation and historical consciousness in the art of modern Mozambique", Canadian journal of African studies (Ottawa) 22 (1): 73-94

Anderson, J., Jenkins, P., Nielson, M. 2015. "Who plans the African city? A case study of Maputo: part 1 - the structural context". IDPR 37(3)

Bénard da Costa, Ana. 2007. O Preço da Sombra. Sobrevivência e reprodução social entre famílias de Maputo. Lisbon: Livros Horizonte.

Bortolot, Alexander. 2017. "Artesãos da Nossa Pátria: Makonde Blackwood Sculptors, Cooperatives, and the Art of Socialist Revolution in Post-Colonial Mozambique". Field. issue 6

Costa, Alda. 2013. Arte em Moçambique: Entre a construção da nação e o mundo sem fronteiras. Lisboa: Verbo

CUNHA, Teresa. 2010. Para além de um Índico de Desesperos e Revoltas. Uma análise feminista pós-colonial das estratégias de autoridade e poder das mulher de Moçambique e Timor-Leste. Dissertação de Doutoramento em Sociologia. Faculdade de Economia da Universidade de Coimbra.

De Boeck, Filip and Sammy Baloji. 2016. Suturing the City. Living Together in Congo's Urban Worlds. London: Autograph ABP

Jenkins, Paul. 2000. City Profile: Maputo. Cities 17(3) 207-218.

Kasfir, Sidney. 1999. Contemporary Africa Art. London: Thames & Hudson Ltd

LaGamma, Alisa. 2008. "Interview with El Anatsui" in Met Podcast and transcript, Metropolitan Museum Of Art, <http://www.metmuseum.org>.

Lefebvre, H. 2000. Writing on cities. London: Blackwell

Mbembe, Achille and Sarah Nuttall. 2004. "Writing the World from an African Metropolis". Public Culture 16 (3): 347-372.

Newitt, M. 1995 A History of Mozambique. Indiana University Press.

Njami, Simon. 2005. "Chaos and Metamorphosis" in Africa Remix. Contemporary Art of a Continent. London: Hayward Gallery Publishing

Penvenne, Jeanne. 1989. 'We are all Portuguese!' Challenging the Political Economy of Assimilation: Lourenço Marques, 1870-1933 in Vail, Leroy (eds) The Creation of Tribalism in Southern Africa. London Berkeley: University of California Press.

Perriard, Eleonora. 2017. "Land Tenure Tensions in Maputo. A Study of the Neighborhood of Polana Caniço". L'Afrique en questions n°38

Pieterse, Edgar and Edjabe, Ntone. 2010. African Cities Reader I. African Center for Cities and Chimurenga.

Sachs, Albie. 1983. Images of a Revolution. Mural Art in Mozambique. Zimbabwe Publishing House

Simone, A.-M. 2011b. 'The surfacing of urban life', City 15: 355-64.

Viana, David. 2015. Postcolonial Transformation of the City of Maputo: Its Urban Form as the Result of Physical Planning and Urban Self-Organization in Carlos Nunes Silva (ed.) Urban Planning in Lusophone African Countries. Ashgate.

ศิลปะของมาปูโต

อ่าวเตลากัว บริเวณที่ตั้งปัจจุบันของเมืองมาปูโต น่าจะมีที่มาของชื่อจากคำว่า Baía da Lagoa ในภาษาโปรตุเกส หรือที่แปลว่า อ่าวแห่งทะเลสาบ แม่น้ำหลายสายไหลลงสู่ทะเลสาบ ดังกล่าวรวมไปถึงแม่น้ำมาปูโต (Maputo) และแม่น้ำโกมาติ (Komati) แม้ยามน้ำลง เรือลำใหญ่ก็สามารถแล่นผ่านอย่างง่ายดาย และทอดสมอบริเวณใกล้ชายฝั่งมากได้ อ่าวเตลากัวเคยเป็นทำการค้าที่สำคัญและเป็นจุดเชื่อมต่อ ที่ตั้งอยู่บนชายฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกา สู่เครือข่ายการค้าที่กว้างใหญ่ในมหาสมุทรอินเดีย (Cunha, 2010) ต่อมาตัวเมืองได้รับชื่อว่า ลอเรนซู มาร์กีซ (Lourenço Marques) ตามชื่อพ่อค้าชาวโปรตุเกสที่มาสำรวจบริเวณนี้ ความสำคัญทางการค้าทำให้เมืองลอเรนซู มาร์กีซแตกต่างไปจากเมืองทำอื่นๆ (Penvenne, 1989:259) การค้นพบทองที่ทรานส์วาล (Transvaal) ในปีค.ศ. 1880 และการสร้างทางรถไฟจากโจฮันเนสเบิร์ก (Johannesburg) สู่ออเรนซู มาร์กีซ ทำให้เมืองลอเรนซู มาร์กีซกลายเป็นเมืองหลวงของอาณานิคมโปรตุเกส (Newitt, 1995) หลังจากประเทศโมซัมบิกได้รับอิสรภาพในปีค.ศ. 1975 ชื่อเมืองถูกเปลี่ยนเป็น มาปูโต ตามชื่อของแม่น้ำที่แบ่งเขตแดนทางตอนใต้ระหว่างประเทศโมซัมบิกและประเทศแอฟริกาใต้

ในสมัยอาณานิคม เมืองมาปูโตถูกออกแบบในลักษณะที่กันชาวแอฟริกันออกไปอยู่บริเวณชานเมืองรอบนอก และเว้นพื้นที่บริเวณใจกลางเมืองไว้สำหรับชาวยุโรปและพ่อค้าชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีฐานะร่ำรวย นักวิชาการบางท่านกล่าวว่าเมืองมาปูโตยังคงมีโครงสร้างแบบทวิภาคอยู่ แม้ในปัจจุบัน (Jenkins, 2000) อันเป็นสิ่งที่สืบต่อมาจากการเป็นอดีตเมืองอาณานิคม ซึ่งในแง่พื้นที่และสถาปัตยกรรม ตัวเมืองถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน อันได้แก่ ส่วนที่เป็นที่รู้จักกันในนาม “เมืองซีเมนต์” (cement city) ที่มีสิ่งก่อสร้างจากวัสดุที่คงทน ถนนลาดยาง น้ำประปา ไฟฟ้า โครงสร้างพื้นฐานและระบบต่างๆ กับส่วนที่เป็นย่าน “ตั่นกก” (หรือ “caniço” ในภาษาโปรตุเกส) “ย่านตั่นกก” (หรือ “bairros de caniço” ในภาษาโปรตุเกส) แต่เดิมตัวบ้านสร้างด้วยตั่นกกเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อเวลาผ่านไปตั่นกกก็ถูกแทนที่ด้วยอิฐและสังกะสี ย่านเหล่านี้ส่วนใหญ่มีปัญหาจากกระบวนการสร้างเมืองที่ไม่ได้รับการวางแผน ระบบการจัดการสังคม ถนนลาดยาง หรือสุขอนามัยก็แทบจะไม่มี หรือแม้ในบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาไว้ใช้สอย อย่างไรก็ตาม นักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองได้กล่าวเตือนต่อการมองย่านที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดเหล่านี้ว่าเป็นเสมือนพื้นที่ “ชายขอบ” ที่อยู่รายล้อมตัวเมืองที่แท้จริง (Bénard da Costa, 2007) การยีนกรานต่อการแบ่งขั้วทวิภาคเชิงพื้นที่ว่าเป็นเมืองที่แตกต่างและแยกขาดจากกัน อาจจะทำพรางความจริงที่ว่าเส้นแบ่งเขตนั้นแท้จริงแล้วมีช่องโหว่

ในปีค.ศ. 2016 ประเทศไทยก่อตั้งสถานเอกอัครราชทูตขึ้น ณ ย่านโปลานา กานิชู อา (Polana Caniço A) หนึ่งในย่านซึ่งอยู่ตรงพื้นที่คาบเกี่ยวระหว่างเขตตัวเมืองและเขตชานเมือง กล่าวคือบนเส้นแบ่งเขตแดนของตัวใจกลางเมืองพอตี ตำแหน่งที่ตั้งซึ่งอยู่ใกล้พื้นที่ชายฝั่งและสถานที่สำคัญอื่นๆ ทำให้ย่านนี้ตกอยู่ภายใต้แรงกดดันทางด้านอสังหาริมทรัพย์และจากการลงทุนภาคเอกชน ที่ “ผลัก” เหล่าผู้คนที่มียรายได้ต่ำและสิทธิถือครองที่ดินที่ไม่มีเสถียรภาพ ให้ออกไปไกลมากขึ้นจากตัวเมือง บริเวณของสถานเอกอัครราชทูตไทยนี้ ซึ่งอยู่ติดกับเขตที่มั่งคั่ง ชื่อ ซอมเมอร์-สชิลด์ (Sommerschield) เป็นที่รู้จักในนาม ซอมเมอร์สชิลด์ที่สอง (Sommerschield II) มีความสัมพันธ์ต่อภาพลักษณ์ของย่านแห่งเหล้าสถานเอกอัครราชทูตและองค์กรนานาชาติต่าง ๆ มากกว่าหน่วยการปกครองของพื้นที่ (Perriard, 2017) สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีที่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของเมืองเกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการแบ่งแยกทางสังคมและพื้นที่ ซึ่งมักจะทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้นอีกครั้ง เหมือนในอดีตสมัยอาณานิคม สถานเอกอัครราชทูตไทยตั้งอยู่บนเส้นพรมแดนของสองโลกพอตี โดยใช้เขตแดนร่วมกันกับย่าน “ตั่นกก” สถานเอกอัครราชทูตไทยตกแต่งบริเวณด้านหน้าอาคารและกำแพงที่รายล้อมด้วยศิลปะโมเสก ซึ่งเป็นการให้คุณค่าต่อการสร้างสรรค์ศิลปะของผู้อยู่อาศัยในย่าน และในขณะเดียวกันก็นำเสนอวัฒนธรรมศิลปะแห่งพื้นที่สาธารณะในรูปแบบศิลปะบนฝาผนังของประเทศโมซัมบิก เสมือนส่วนที่ขยายต่อจากสถานเอกอัครราชทูตฯ เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของย่าน ผนังกำแพงโมเสกนี้กลับบลบล้างเส้นแบ่งเขตแดนของสองโลก และก้าวข้ามวิถีเดิมแห่งการสร้างกำแพงและรั้วเพื่อแบ่งแยก

การบูรณาการศิลปะในพื้นที่สาธารณะมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศโมซัมบิก ในช่วงทศวรรษแรกหลังได้รับอิสรภาพ เหล่ากำแพงสาธารณะแห่งเมืองมาปูโตได้กลายเป็นผืนผ้าใบของการแสดงออกทางศิลปะในหลากหลายระดับ ในตอนท้ายของยุค 70 ผนังกำแพงจำนวนหนึ่งได้ถูกออกแบบและสร้างสรรค์จนเสร็จสมบูรณ์โดยศิลปินที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์ รวมไปถึงศิลปินชื่อดังชาวโมซัมบิก มาลังกาตানা นเกวนยา (Malangata-na Ngwenya) (Sachs, 1984) อย่างไรก็ตาม นอกเหนือไปจากความคิดริเริ่มที่จะทำให้เมืองสวยงาม จุดประสงค์ที่แท้จริงนั้นยังเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของชาติของรัฐบาลหลังยุคอาณานิคมอีกด้วย รัฐบาลสังคมนิยมรวมศิลปะเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ตามที่อัลเบีย ซาซส์ (Albie Sachs) (1984) กล่าวว่า การปฏิวัติในรากฐานของสิ่งที่เรียกว่าทัศนศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนฝาผนัง กำแพงยาวทรงคลื่นคดเคี้ยว ณ จัตุรัสวีรบุรุษ (Heroes Square) บริเวณใกล้สนามบิน อันเป็นจิตรกรรมฝาผนังที่ใหญ่ที่สุดของเมือง นำเสนอความต่อเนื่องของการต่อสู้ เริ่มต้นจากกระแสแรกของการพิชิตดินแดนอาณานิคมในศตวรรษที่ 15 ไปจนถึงการประกาศอิสรภาพและชัยชนะของการปฏิวัติ

ณ การประชุมวัฒนธรรมแห่งชาติในปีค.ศ. 1977 ประธานาธิบดีคนแรกของประเทศโมซัมบิกที่ได้รับอิสรภาพแล้ว ซาโมรา มอยเซซ มาเชล (Samora Moisés Machel) ป่าวประกาศว่า “ศิลปะต้องเป็นเสมือนอาวุธในการต่อสู้ทางชนชั้นและเครื่องมือในการสร้างสังคมใหม่” ดังนั้นรัฐบาลใหม่จึงส่งเสริมศิลปะที่สามารถเป็นแบบอย่างของอุดมการณ์ให้ผู้คนเอาเยี่ยงอย่างได้ (Bortolot, 2017) มาลังกาตานาเคยกล่าวไว้ว่า “ศิลปะสำหรับผมเป็นการแสดงออกร่วมกัน ซึ่งมาจากการใช้งานและขนบธรรมเนียมของผู้คน และนำไปสู่วิวัฒนาการทางสังคม จิตใจ วัฒนธรรม และการเมือง” (Alpers, 1988:85) สำหรับเจ้าของผลงานกำแพงโมเสกที่มีอยู่ทั่วเมืองมาปูโต นาเกิบ เอลียช อับดุลลา (Naguib Elias Abdula) ศิลปะสาธารณะเป็นกลวิธีในการสื่อสารกับผู้คนในบทสัมภาษณ์ นาเกิบกล่าวว่า “ตอนที่ประเทศโมซัมบิกได้รับอิสรภาพ การก่อสร้างในประเทศหยุดชะงักลง ผมก็ออกไปตามท้องถนนเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะบนฝาผนัง และวาดรูปด้วยความรู้สึกปีติยินดีแห่งวัยเยาว์ ตอนนั้นประเทศโมซัมบิกมีอัตราของการไม่รู้หนังสือประมาณร้อยละ 97 ดังนั้นคุณจึงสื่อสารกับผู้คนผ่านรูปภาพ” (in Macao, issue n. 16, May, 2013)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจสู่ระบบเสรีนิยมใหม่ (Neoliberalism) ในช่วงตอนท้ายของยุค 80 ปรับเปลี่ยนลักษณะพื้นที่และวิถีชีวิตของเมือง นักลงทุนต่างชาติมีอิทธิพลอย่างมากต่อการวางแผนใช้พื้นที่ของรัฐ และพื้นที่นอกระบบบริเวณชายแดนเมืองก็กลายเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสำหรับการขยายตัวของเมือง (Anderson, Jenkins and Nielson, 2015) ดังนั้นจึงมีการฟื้นฟูเมืองขึ้นอีกครั้งในมาปูโต อันได้แก่ โครงการก่อสร้างถนนหลัก และชุมชนที่กันรั้วต่างๆ เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ สภาพแวดล้อมแบบเสรีนิยมใหม่ทำให้มีอติวิสัยทางเลือก โครงการใหม่ที่ริเริ่มโดยศิลปินทำหน้าที่เชื่อมโยงความอ่อนแอของบางหน่วยงานที่มีอยู่ และการที่ไม่มีหอศิลป์ที่เชี่ยวชาญ (Costa, 2013) ความหลากหลายของพื้นที่ต่างๆ สำหรับการชื่นชมและซื้อขายงานศิลปะมีปรากฏขึ้น รวมถึงเหล่าหอศิลป์เอกชนและศูนย์วัฒนธรรม นอกจากนี้ ศิลปินก็หันหาทดลองเทคนิคและสถานที่จัดแสดงใหม่ๆ เช่นกัน “ผมสร้างสรรค์ศิลปะอิสระ หรือศิลปะแห่งพื้นที่ โดยหาวัสดุจากชนบทเพื่อมาจัดแสดงในเมือง” ดิตูช มาบอตา (Titos Mabota) กล่าว (บทสัมภาษณ์ของศิลปินใน Moçambique Hoje Revista Cultural no 55, 2001) ดิตูชโดดเด่นขึ้นมาในฐานะหนึ่งในเหล่าศิลปิน ผู้ใช้การแสดงออกทางศิลปะในรูปแบบใหม่ และวัสดุทางเลือก เช่น หนังสือพิมพ์ กระสอบ เชือก กระตุก และลูกปัด เพื่อสร้างสรรค์ประติมากรรมขนาดใหญ่

“จากอาวุธสู่ศิลปะ” (“Arms into Art”) โครงการโดยสภาคริสตศาสนิกชนแห่งโมซัมบิก ดำเนินภารกิจแลกเปลี่ยนอาวุธที่เคยถูกใช้ในสมัยสงครามกลางเมืองที่กินระยะเวลายาวนานในช่วง ค.ศ. 1977-92 โดยแลกเปลี่ยนกับอุปกรณ์ทำการเกษตร อาวุธปลดประจำการดังกล่าวถูกนำไปให้เหล่าศิลปิน ผู้ซึ่งดัดแปลงอาวุธเหล่านั้นให้กลายเป็นผลงานศิลปะ ในกลุ่มศิลปินที่สร้างสรรค์ผลงานจากวัสดุประเภทนี้ กอนซาลู มาบุนดา (Gonçalo Mabunda) โดดเด่นขึ้นมาในโลกศิลปะในระดับนานาชาติ โดยมักมีผลงานจัดแสดงในเหล่าพิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ และงานแสดงศิลปะที่มีชื่อเสียงทั่วโลก ผลงาน บัลลังก์ ที่ถูกประกอบเข้าด้วยกันจากอาวุธปืน AK47s เครื่องยิงจรวด ปืนสั้น และอุปกรณ์ทำสงครามอื่นๆ เป็นสิ่งที่สร้างชื่อเสียงให้กับมาบุนดา อย่างไรก็ตามมาบุนดาได้ทดลองใช้เศษเหล็กประเภทอื่นๆ มานานแล้วในการสร้างสรรค์ผลงานประติมากรรม ทั้ง ดิตูช มาบอตา และกอนซาลู มาบุนดา เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มศิลปินที่ได้รับการรับเลือกโดยภัณฑารักษ์ ชิโมน นจามิ (Simon Njami) สำหรับนิทรรศการ Africa Remix ตอนเปิดตัวครั้งแรกที่พิพิธภัณฑ์ Kunst Palast ณ เมืองดึสเซิลดอร์ฟ (Düsseldorf) ในปีค.ศ. 2004 นิทรรศการดังกล่าวถือว่าเป็นนิทรรศการแสดงผลศิลปะจากแอฟริกาที่ใหญ่ที่สุดในยุโรป โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอสถานะของการสร้างสรรค์แห่งทวีปแอฟริกาในรูปแบบล่าสุด และตั้งคำถามว่า “อะไรคือแอฟริกา? และความร่วมมือนำเสนออะไรในพื้นที่ภูมิศาสตร์นี้?” (Simon Njami, 2005:20) ในขณะที่นิทรรศการ African Remix จัดขึ้นเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว เหล่าศิลปินทั้งในและจากทวีปนี้ยังคงถูกนิยามจากสภาพภูมิศาสตร์ ราวกับว่ามีอัตลักษณ์หรือสุนทรีย์แอฟริกันที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดได้

ในบริบทที่ความรู้เกี่ยวกับศิลปะยังคงถูกผลิตและทำให้ชอบธรรมโดยโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ ทั้งศิลปินและงานศิลปะจึงถูกจัดหมวดหมู่ตามอำนาจเชิงภววิทยาของโลกตะวันตก ถึงแม้กรอบความคิดแห่งความ “ดั้งเดิม” (“primitive”) จะถูกแทนที่โดย “หลังอาณานิคม” (“potcolonial”) แล้ว ศิลปะร่วมสมัยของทวีปแอฟริกาก็ยังคงตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์จากภายนอก กล่าวคือ “การกล่าวถึงศิลปะร่วมสมัยว่ามีลักษณะ ‘หลังอาณานิคม’ คือการปฏิเสธประวัติศาสตร์หรือความเชื่อมโยงที่ยังลึกต่อสิ่งที่มีอยู่ก่อนการบุกรุกของอาณานิคม” (Kasfir, 1999) โชคดีที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงด้านกระบวนทัศน์ในหลายภาคส่วนในทวีปแอฟริกา ซึ่งล้มล้างระบบที่มีมาช้านานในการที่กิจกรรมหลักทางศิลปะและวัฒนธรรมจัดขึ้นนอกทวีป และทำให้ศิลปินหลายคนรู้สึกมีคุณค่าก็ต่อเมื่อถูกนำเสนอในพื้นที่นอกทวีปแอฟริกาเท่านั้น บรรยายาศที่มีชีวิตชีวาแห่งศิลปะกลับมามีปรากฏขึ้นอีกครั้ง ณ เมืองมาปูโต โดยมีหอศิลป์และกิจกรรมทางศิลปะผุดขึ้นมามากมายราวกับดอกเห็ด

แน่นอนว่า เหล่าศิลปินเองก็ทำทายกระบวนการเหมารวมต่างๆ ต่อทวีปแอฟริกาในรูปแบบสะท้อนกลับเช่นเดียวกัน ในจินตนาการมุกกว้างของโลกตะวันตก ชีวิตเมืองในบริบทหลังอาณานิคม โดยเฉพาะในภูมิภาคใต้ทะเลทรายซาฮารา ถูกตีตราอย่างเปิดเผยด้วยภาพเหมารวมแห่งการฟื้นฟูสภาพ หรือความรุนแรง เหล่าเมืองใน “ประเทศกำลังพัฒนา” (“Global South”) ส่วนใหญ่มีภาพลักษณ์เสมือนพื้นที่แห่งการกีดกันและการทำให้กลายเป็นชายขอบ อย่างไรก็ตาม มุมมองต่อการเป็นเมืองแบบทางเลือกนั้นค่อยๆ มีปรากฏขึ้น วิธีใหม่ในการวิเคราะห์เมืองหันมาให้ความสำคัญต่อรูปแบบที่ซับซ้อนของการก่อร่างของอัตลักษณ์และพื้นที่เมือง โดยนำเสนอ “วาระเชิงสุนทรีย์” (“aesthetic agenda”) แบบทางเลือกสำหรับเหล่าเมืองในแอฟริกา เพื่อที่จะแสดงให้เห็นถึงความหมายและประสบการณ์ของเมืองที่มีความหลากหลาย (cf. Pieterse and Edjabe, 2010) แทนที่การนำเสนอเหล่าเมืองในแอฟริกาว่าเป็นเมืองที่ล้มเหลว นักสังคมศาสตร์และศิลปินกำลังนำเสนอว่า แท้จริงแล้วเหล่าเมืองนั้นมีความสมบูรณ์อย่างสร้างสรรค์ นักมานุษยวิทยาชาวเบลเยียม ฟิลิป เด บอค (Filip De Boeck) และศิลปินชาวคองโก แซมมี บาลอจิ (Sammy Baloji) ร่วมกันทำหนังสือที่ขยายขอบเขตการรับรู้ของเราต่อประสบการณ์การอาศัยอยู่ในเมืองกินชาซา (Kinshasa) เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาธิปไตยคองโก ในหนังสือ Suturing the City (2016) นักเขียนบรรยายถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ของพื้นที่ โดยมักเกี่ยวข้องกับความไม่มีอยู่และความขาดแคลน การเย็บ (Suturing) ในบริบทของการเย็บบาดแผลหรือการผ่าตัด บอกไปถึงวิธีที่ผู้คนแก้ไขความไม่มีอยู่ หลุมดำของเมือง ให้กลายเป็นความเป็นไปได้ สิ่งอื่น สิ่งที่เหลือล้น (De Boeck and Baloji, 2016:16) ข้อความของเด บอค และภาพถ่ายของบาลอจิให้โอกาสแต่ผู้ชมในการรับรู้ถึงวิธีที่ผู้อยู่อาศัยในเมือง ณ ประเทศคองโก กำลังหาวิธีอย่างต่อเนื่องที่จะเย็บช่องว่างและความสูญเสีย คล้ายคลึงกับที่คนโมซัมบิกทำ

แน่นอนว่าเมืองมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากยุทธวิธีการวางแผนทางโครงสร้าง และจากการกระทำในชีวิตประจำวันของผู้อยู่อาศัย (Viana 2015) แต่อย่างไรก็ตาม การให้ความสนใจต่อย่านชุมชนของคนผิวสีในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์อันหลากหลายของเมืองยังคงมีไม่มากพอ เนื่องด้วยข้อจำกัดของสิ่งก่อสร้างทางการ ผู้คนแห่กันไปที่ท้องถนนเพื่อดำเนินวิธีหาเลี้ยงชีพอิสระต่างๆ มีการวางขายเหลารองเท้ามือสองไปทั่วทั้งเมือง โดยเรียงเป็นแถวอย่างมีระเบียบบนทางเท้า เสื้อผ้ามือสองก็ถูกห้อยอย่างเป็นที่เป็นทางจากรั้ว ในขณะที่ท่อไอเสียก็ถูกจัดเรียงอย่างมีศิลปะ เสมือนเป็นงานประติมากรรม เพื่อบ่งบอกว่าช่างซ่อมรถยนต์อยู่ในบริเวณใกล้ๆ การเสียอย่างต่อเนื่องและการนำสิ่งของกลับมาใช้ใหม่ครั้งแล้วครั้งเล่ากลายเป็นส่วนหนึ่งของสุนทรีย์ะแห่งเมือง ความนิยมในหมู่ศิลปินของการใช้วัสดุที่ไม่คาดคิด ที่ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ และที่ถูกนำมาดัดแปลงจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจเท่าไรนัก ถึงแม้ว่ามันจะนำเสนอชั้นเชิงของเหล่าศิลปินในเวลาเดียวกัน ศิลปินผู้โด่งดัง เอล อานัทซุย (El Anatsui) กล่าวว่าเขามักจะแนะนำนักเรียนของเขาให้สร้างสรรค์ผลงานจากวัสดุที่ไม่จำเป็นต้องใช้เงินเยอะในการได้มา เพื่อที่จะได้มีอิสระเสรีในการทดลอง (บทสัมภาษณ์ของศิลปินกับอลิซา ลากัมมา (Alisa LaGamma, 2008)

การให้ความสนใจต่อความสร้างสรรค์ของคนเมืองในการรับมือต่ออุปสรรคและโอกาสในยุคนี้ไม่ได้หมายถึงการมองข้ามความท้าทายที่มีอยู่จริงของความไม่เท่าเทียมและความขัดแย้ง ในทางกลับกัน กลับเป็นการแสดงออกถึงการแยกตัวออกจากแม่แบบของยุคสมัยใหม่และทัศนคติแห่งการแทรกแซงที่กำหนดเหล่าเมืองในทวีปแอฟริกาให้อยู่ในวาทกรรมแห่งความขาดแคลน หรือวิกฤติ เมืองเป็นสิ่งที่อยู่ในกระบวนการของการถูกสร้างอยู่ตลอดเวลา ผ่านกิจวัตรของชีวิตเมือง (Lefebvre, 2000) พื้นที่และเวลาเป็นแ่งมุมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ของธรรมเนียมสังคม ในภูมิทัศน์ของความไม่เท่าเทียมกันที่มีอย่างกว้างขวาง และความไม่มีอยู่ของโครงสร้างและระบบพื้นฐานชีวิตก็เป็นเสมือนสิ่งที่ถูกเย็บเข้าด้วยกันจากอะไรก็ตามที่อยู่ในมือ (Simone, 2011:356)

Art of Diplomacy

การใช้ศิลปะจับเคเลื้อน
งานด้านการทูตของสถานทูตแห่งล่าสุดของประเทศไทย
ที่อินดี้มาก

ทรงกลด บางยี่ขัน
บรรณาธิการบริหารเว็บไซต์ The Cloud
(readthecloud.co)

ผมชอบสถานทูต

เท่าที่มีโอกาสได้สัมผัสสถานทูตไทยในต่างชาติดและสถานทูตต่างชาติในไทย ผมยังไม่เคยเจอสถานทูตแห่งไหนที่น่าสนใจ

สถานทูตมักเต็มไปด้วยเรื่องราวในเชิงประวัติศาสตร์ ความงามทางสถาปัตยกรรม ความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์อันงดงามระหว่าง 2 ชาติ

ถ้าว่ากันตามความหมายที่สันที่สุดซึ่งกินความกว้างที่สุด งานของสถานทูตคือการส่งเสริมความสัมพันธ์ของ 2 ประเทศ การเปิดสถานทูตในประเทศไหน หมายถึงเราให้ความสำคัญกับประเทศนั้น

ภารกิจของสถานทูตไทยในต่างแดนประกอบด้วย งานด้านกงสุล (ออกวีซ่าและคุ้มครองคนไทยที่ประสบปัญหาต่างๆ) งานด้านการเมือง (หาพันธมิตรช่วยสนับสนุนประเทศไทยในเวทีต่างๆ) งานด้านเศรษฐกิจ (ส่งเสริมการค้าและการลงทุน) และงานด้านวัฒนธรรม (รวมถึงการท่องเที่ยว) โดยเนื้องานจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ

กระทรวงการต่างประเทศไม่ได้เปิดสถานทูตไทยในต่างแดนบ่อยนัก เพราะต้องประเมินแล้วว่า จะเอื้อประโยชน์ให้ประเทศคู่ค้ากับงบประมาณที่ลงไป หลังจากที่เรเปิดสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงอัสตานา ประเทศคาซัคสถาน เมื่อปี 2555 ก็วางแผนการเปิดสถานทูตใหม่มานาน อาจจะมีเปิดสถานกงสุลบ้าง เช่น ที่เมืองชิงเต่า ในประเทศจีน

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ประเทศโมซัมบิก คือสถานทูตแห่งล่าสุดของไทยที่เปิดเมื่อเดือนมิถุนายน 2559 เป็นสถานทูตขนาดเล็กที่มีทีมงานชาวไทยเพียงแค่ 4 คน คือ รัศม์ ชาลีจันทร์ เอกอัครราชทูตผู้ที่เล่นดนตรีเก่งมาก, อาทิตย์ ประสาทกุล ที่ปรึกษา นักเขียนผู้มีพื๊ดเก็ดบึกมาแล้วหลายเล่ม, ชินวุฒิ เศรษฐวิวัฒน์ เลขานุการโทผู้ชอบถ่ายรูป และไชยา ชาญภิสสิทธิ์ เลขานุการโท นักฟุตบอลระดับทีมกระทรวง

เมื่อเหล่านักการทูตหัวใจศิลปินมารวมตัวกันเปิดสถานทูตแห่งใหม่ ที่นี่ก็เลยเป็นสถานทูตที่เต็มไปด้วยเรื่องสนุกๆ

ไปทำอะไรที่มาปูโต

ถ้าไม่ได้มีเพื่อนสนิทเป็นแผนที่ ก็คงยากจะรู้ว่าเมืองมาปูโตอยู่ตรงไหนในโลก ก่อนอื่นต้องบอกก่อนว่า ทวีปแอฟริกาเป็นดินแดนที่น่าสนใจมาก เพราะมีกว่า 50 ประเทศ ขนาดก็ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของโลก รองจากเอเชีย แล้วก็ยังเป็นภูมิภาคที่ยังเติบโตต่อได้อีกมาก และไม่แข่งขันสูงเหมือนเอเชีย

ไทยเราเข้ามาลงทุนในแอฟริกาไม่ใช่น้อยๆ ประเทศที่มีมูลค่าในการลงทุนสูงที่สุดคือ โมซัมบิก เพราะมีทั้งธุรกิจขนาดใหญ่อย่างการขุดเจาะก๊าซธรรมชาติของ ปตท.สผ. การสร้างท่าเรือน้ำลึกและทางรถไฟของกลุ่มอิตาเลียนไทย และการลงทุนทำโรงแรมของเครือไมเนอร์ รวมถึงกลุ่มพ่อค้าพลอย อัญมณีเป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าสูงติด 1 ใน 5 ของไทย มาโดยตลอด สิ่งที่หลายคนอาจไม่ทราบก็คือ เราได้พลอยจำนวนมหาศาลมาจากโมซัมบิก

ปี 2556 นายกษ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เดินทางไปเยือนโมซัมบิก เพื่อหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน รวมถึงเรื่องการตั้งสถานทูตที่เมืองมาปูโต เมืองหลวงของประเทศโมซัมบิก

3 ปีให้หลัง สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมาปูโต ก็เปิดดำเนินงาน นอกจากสถานทูตไทย ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา เมืองมาปูโตก็ยังได้ต้อนรับสถานทูตแห่งใหม่อีกมากมาย ราวกับถนนทางการทูตทุกสายในแอฟริกามุ่งหน้าสู่เมืองมาปูโต

สถานทูตที่เป็นมิตร

สถานทูตหลายแห่งอยู่ในดีกเก่า จึงมีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ พอมีโอกาสร้างสถานทูตใหม่ ท่านทูตรัศม์จึงอยากให้สถานทูตแห่งนี้ตอบสนองการใช้งานครบทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นด้านกงสุล ประชุม รับแขก ต้อนรับคนไทย และช่วยเหลือคนไทยในต่างประเทศ (ที่นี่เลยมีห้องพักสำหรับคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากด้วย)

แล้วก็ยังอยากให้ที่นี่เป็นมิตร ซึ่งฟังดูตรงข้ามกับความรู้สึกของคนทั่วไป เพราะเมื่อพูดถึงสถานทูตเรามักจะนึกถึงอาคารรั้วสูงที่มีการรักษาความปลอดภัยแน่นหนา จนไม่อยากเข้าใกล้

คณะสำรวจของกระทรวงการต่างประเทศ ตัดสินใจเข้าบ้านหลังใหญ่ที่เพิ่งสร้างเสร็จ มาดัดแปลงเป็นสถานทูต ปรับเปลี่ยนการตกแต่งภายในทั้งหมดเพื่อเปลี่ยนความรู้สึกจากบ้านให้กลายเป็นที่ทำงาน

ส่วนความเป็นมิตรนั้น สถานทูตแห่งนี้สร้างกันตั้งแต่หน้าประตู

ศิลปะแห่งการทูต

พอได้ฟังสิ่งที่สถานทูตแห่งนี้กำลังพยายามทำ ผมนึกถึงคำว่า ศิลปะแห่งการทูต มันเป็นศิลปะที่เป็นศิลปะจริงๆ

ท่านทูตรัศม์บอกว่า หน้าที่หนึ่งของสถานทูตคือการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ เครื่องมือที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ งานด้านวัฒนธรรม ที่นี้จึงส่งเสริมงานด้านวัฒนธรรม โดยเฉพาะศิลปะ เช่น จัดนิทรรศการ ‘โมซัมบิกเขียนด้วยไม้’ ของศิลปินโมซัมบิกในประเทศไทย

ไม่ใช่แค่นั้น ยังมีอะไรสนุกกว่านั้นอีกเยอะ

ศิลปินชาวโมซัมบิกหลายคนโด่งดังระดับโลก ชาวสถานทูตผู้สนใจศิลปะกันอยู่แล้วจึงหาทางทำงานร่วมกับศิลปินเหล่านี้

“เริ่มจากป้ายหน้าสถานทูตก่อนเลย ปกติสถานทูตต้องมีป้าย Royal Thai Embassy ส่วนใหญ่เป็นป้ายทองเหลืองมาตรฐาน ผมเห็นศิลปินที่นี่ทำงานโมเสกกันเยอะ เลยคิดว่าแทนที่จะทำป้ายทองเหลืองก็เอาศิลปินมาทำงานศิลปะให้เป็นป้ายหน้าสถานทูตดีกว่า ค่อยไปคุยมาก็กลายเป็นงานเต็มทั้งสองกำแพงเลย” ท่านทูตรัศม์เล่าพร้อมเสียงหัวเราะ

ที่พิเศษกว่านั้นสถานทูตยังไม่ต้องจ่ายเงินค่าผลงานนี้เลยสักบาท เพราะตอนติดต่อเข้าบ้าน ทีมงานเจรจาขอให้เจ้าของบ้านเป็นผู้ออกค่าทำป้ายสถานทูตและงานศิลปะชิ้นนี้ก็คือป้ายนั้น

เจ้าของผลงานชิ้นนี้คือ ทีมงานของศิลปินมือหนึ่งเจ้าของผลงานศิลปะโมเสกริมถนนยาวหลายร้อยเมตร สถานทูตให้โจทย์ว่า อยากให้ภาพแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับโมซัมบิก เราเลยได้เห็นองค์ประกอบสนุกๆ มากมายในภาพนี้ อย่างเช่นอาคารสำคัญ ในเมืองมาปูโต ซ้างลากรถมายเลิฟ หรือรถขนส่งสาธารณะคล้ายรถกระบะ ที่ผู้โดยสารทุกคนขึ้นไปแล้วต้องถอดกันจะได้ไม่ตกจากรถ

เวลามีแขกมาเยี่ยมเยือน ชาวสถานทูตจึงมักจะพามาชมงานศิลปะชิ้นนี้เพื่อแนะนำให้รู้จักกับมาปูโต

ส่วนคนโมซัมบิก พวกเขาก็จะรู้จักพระสงฆ์ งานสงกรานต์ ยักษ์ รถตุ๊กๆ จากงานชิ้นนี้เช่นกัน

สถานทูตที่อยู่เคียงข้างชุมชน

ด้านหลังของสถานทูตแห่งนี้อยู่ติดกับชุมชนขนาดใหญ่ สำหรับสถานทูตอื่นอาจใช้คำว่า ‘อยู่ข้าง’ แต่ที่นี่ต้องใช้คำว่า ‘อยู่เคียงข้าง’ เพราะสถานทูตพยายามทำตัวเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ถ้าต้องการข้างไม่ว่าจะทำอะไร ก็จะนึกถึงคนในชุมชนเป็นลำดับแรก จนที่มสถานทูตแซวกันว่า ถ้าอยากได้ข้างอะไรก็เดินขึ้นไปที่คาตฟ้าชั้นสองของสถานทูต แล้วตะโกนถามไปที่ชุมชนว่า มีข้างไม้ไหม มีข้างประปาไหม

แน่นอนว่าพวกเขาไม่ได้ตะโกนจริง แต่พวกเขาใช้ข้างจากชุมชนจริงๆ

ช่วงที่กำลังทำงานศิลปะชิ้นนี้ คนที่เดินผ่านไปผ่านมาก็แวะทักทายถามไถ่ว่าทำอะไรกัน พอภาพเสร็จเขาก็มายืนดู ยืนหัวเราะกับภาพปรมฉายเลิฟ เพราะเขาไม่คิดว่าเรื่องตลกใช้ชีวิตประจำวันของพวกเขาจะกลายเป็นภาพบนกำแพงสถานทูต ถนนหน้าสถานทูตเป็นเส้นทางหลักที่ผู้คนที่จะเดินทางเข้าไปทำงานในเมืองราว 30 เพอร์เซ็นต์ต้องผ่าน มันจึงเป็นเหมือนป้ายโฆษณาชั้นดี ที่ทำให้ทุกคนจดจำสถานทูตไทยได้แม่นยำ

นอกจากนี้ สถานทูตยังใช้งบประมาณที่เหลือจากการปรับปรุงสถานทูตนำไปทำทางเข้าชุมชน จากดินที่ละเป็นโคลนกลายเป็นถนนอิฐตัวหนอน สถานทูตเลยได้พื้นที่จอดรถสำหรับผู้มาติดต่อเพิ่ม และได้ใจชาวชุมชนไปแบบเต็มๆ

เมื่อต้นไม้บนทางหลวงหน้าสถานทูตตายเพราะไม่มีคนดูแล สถานทูตก็ปลูกให้ใหม่และให้คนงานช่วยกันรดน้ำ

การวางตัวเช่นนี้ ทำให้ทุกคนบนถนนเส้นนี้รู้จักสถานทูตไทย เคยมีนักท่องเที่ยวไทยเดินมาตามหาสถานทูต ปรากฏว่า ชาวบ้านรู้จักทั้งถนน

“ถ้าชาวโมซัมบิกรู้สึกดีกับสถานทูต ก็เหมือนเราได้สร้างแบรนด์ที่ดีให้กับประเทศไทย ทำให้เขารู้สึกเป็นมิตรกับประเทศไทย ชาวที่ในขายตลาดตอนนี้ 30-40 เพอร์เซ็นต์เป็นชาวจากประเทศไทย ถ้าคนโมซัมบิกรู้สึกดีกับประเทศไทย ก็อาจจะทำให้เขาตัดสินใจเลือกซื้อข้าวของไทย ก่อนข้าวเวียดนามหรือข้าวอินเดีย” อาทิตย์เล่าถึงเป้าหมายเล็กๆ ของสิ่งทีพวกเขาพยายามทำ

จัดสวนอย่างมีศิลปะ

เดิมที่บ้านหลังนี้มีสระน้ำอยู่ด้วย แต่ถ้าเก็บไว้คงไม่ได้ใช้งาน แล้วยังต้องจ่ายค่าบำรุงรักษา ทางสถานทูตจึงขอให้เจ้าของบ้านถมแล้วปรับให้เป็นพื้นที่โล่งซึ่งใช้จัดงานได้ รับแขกได้ จึงต้องมีการทำสวน อาทิตย์นักการทูตผู้สนใจเรื่องต้นไม้ คิดว่าควรทำสวนที่มีการจัดการง่ายที่สุด เลยกลับมาทำความเข้าใจในบริบทของท้องถิ่น เขาพบว่า ในแอฟริกาตอนใต้มีไม้อบน้ำซึ่งต้องการน้ำน้อยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงออกแบบสวนในสถานทูตให้มีเฉพาะพันธุ์ไม้ที่พบในแอฟริกาตอนใต้ ซึ่งดูแลง่ายมาก รดน้ำแค่สัปดาห์ละครั้ง ถ้าฝนตกก็ไม่ต้องรดน้ำ โรคและแมลงก็ไม่มีเพราะเป็นพันธุ์ท้องถิ่น การตัดแต่งก็แทบจะไม่ต้องทำ และด้วยทรงที่ไม่รกครึ้ม จึงทำให้ไม่มียุ่งและแมลงรบกวน แมมยังใช้งบประมาณน้อยมาก

งานสับ ศิลปะยืนยาว

ถึงแม้ว่างานศิลปะที่กำลังหน้าสถานทูตจะเสร็จลงแล้ว ชาวสถานทูตก็ยังไม่อยากให้ศิลปินกลุ่มนี้แยกย้าย เลยชวนให้พวกเขาทำงานโมเสกเพิ่มเติมภายในสถานทูต เพราะสถานทูตยังต้องการการตกแต่งเพิ่ม งบประมาณก็ยังพอมี ค่าแรงของพวกเขาที่อยู่ในงบประมาณ แล้วก็ยังได้ช่วยจ้างงานคนในชุมชนต่อ

ท่านทูตรศม์เสนอให้เขาลองทำโมเสกให้เป็นชิ้นงานศิลปะขนาดราว 1×1 เมตร งานชิ้นแรกๆ ของพวกเขาดูเกร็งและไม่น่าสนใจ สถานทูตเลยใช้เวลาช่วงกลางวันที่ไม่มีใครใช้รถตู้ให้คนขับรถพานักทำโมเสกเหล่านี้ไปดูงานศิลปะของศิลปินชั้นยอด และดูความสวยงามของอาคารบ้านเมืองในเมืองมาปูโต เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างงาน งานของพวกเขาก็เลียดีขึ้นทันตา จนถึงขนาดที่ท่านทูตเปรยว่า ทำเสร็จทั้งหมดเมื่อไหร่ ต้องจัดนิทรรศการให้

งานศิลปะในสถานทูต

ในประเทศเยอรมนีมีกฎหมายว่า สถานที่ราชการต้องใช้งบประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ ในการสร้างอาคาร นำไปซื้องานศิลปะ กฎหมายนี้อาจดูเป็นเรื่องไกลตัวคนไทย แต่ก็ถือว่าไม่ไกลมาก เพราะสถานที่ราชการหลายแห่งก็มีการจัดซื้อผลงานศิลปะอยู่แล้ว เพียงแต่จะซื้องานศิลปะแบบใดเท่านั้นเอง

“เราใช้เงินภาษีมาซื้อ เราจึงไม่ควรเลือกงานที่เราชอบ แต่ต้องเลือกงานที่เหมาะสมกับคนไทยที่มาและคนที่จะมาอยู่ต่อ แล้วก็ควรต้องเป็นงานของศิลปินที่มีแนวทางของตัวเอง มีทั้งคุณค่าและมูลค่า เป็นงานที่เวลาผ่านไปแล้วมูลค่าจะไม่ลดลง” อาทิตย์เล่าแนวทางในการเลือกผลงานศิลปะเข้าสถานทูตไว้แบบนี้

นักการทูตผู้รักศิลปะเล่าเพิ่มเติมว่า สถานทูตไทยส่วนใหญ่มักเน้นงานศิลปะที่เน้นความเป็นไทย แต่เขาคิดว่าควรจะมีทั้งสองประเภท คืองานที่แสดงความเป็นไทยและงานที่แสดงถึงความเป็นท้องถิ่น ตอนนี้สถานทูตไทย ณ กรุงมาปูโต ก็เลยเริ่มเก็บงานของศิลปินรุ่นใหม่ของโมซัมบิก

ภายในสถานทูต

การตกแต่งภายในสถานทูตเป็นไปตามแนวทางการออกแบบสำนักงานยุคใหม่ คือให้แสงเข้ามาๆ มีพื้นที่เขียวในอาคาร ใช้เฟอร์นิเจอร์ที่เรียบง่ายแต่ดูดี และประหยัดพลังงาน หลอดไฟทั้งหมดในสถานทูตจึงเป็นหลอด LED ที่นอกจากจะช่วยลดการใช้พลังงานแล้ว ยังไม่มีปัญหาเวลาไฟตกด้วย แล้วก็ยังมีห้องเก็บแฟ้มเป็นสัดส่วน เพื่อให้โตะทำงานมีเอกสารน้อยที่สุด

ไม่ธรรมดา

สิ่งหนึ่งที่ท่านทูตมีมั่นใจว่าสถานทูตแห่งนี้แตกต่างจากที่อื่นแน่นอนก็คือ ที่นี่เป็นสถานทูตไทยเพียงแห่งเดียวที่ไม่มีรถเก๋ง มีแต่รถตู้กับรถไฟร์วีล เพราะพื้นที่ทำงานพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่สมบุกสมบันเกินกว่าจะขับรถเก๋งเข้าไปได้ การมีรถเก๋งเลยอาจจะไม่มีประโยชน์เท่ารถขับเคลื่อนสี่ล้อ

ส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านปลาบิล

ประเทศไทยอาจจะอยู่ในฐานะของผู้รับความช่วยเหลือจากต่างชาติมานาน แต่ตอนนี้กรมความร่วมมือระหว่างประเทศ (Thailand International Cooperation Agency หรือ TICA) ได้เริ่มให้ความช่วยเหลือประเทศต่างๆ อย่างที่โมซัมบิก สถานทูตไทยได้ช่วยแก้ปัญหาปากท้องของชาวบ้านด้วยการแนะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการส่งเสริมให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาบิล

ปลาบิลมีต้นกำเนิดอยู่ที่แม่น้ำไนล์ แล้วก็แพร่กระจายไปทั่วโลก เพราะเป็นปลาที่เลี้ยงง่ายโตเร็ว เมื่อเดินทางไปถึงที่ญี่ปุ่น จักรพรรดิญี่ปุ่นก็พระราชทานต่อมาให้ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ปรับปรุงสายพันธุ์จนได้พันธุ์จิตรลดาซึ่งโตเร็ว เนื้อเยอะ หัวเล็ก ปลาบิลพันธุ์ไทยจึงได้รับการยกย่องในระดับโลก เมื่อพูดถึงปลาบิลคนในวงการปลานักถึงเมืองไทย แบบเดียวกับเวลาที่พูดถึงข้าวแล้วจะนึกถึงไทย

สถานทูตจึงนำปลาบิลพันธุ์ไทยกลับไปส่งเสริมให้ชาวโมซัมบิกเลี้ยง และเพื่อให้ชาวโมซัมบิกเอร็ดอร่อยกับปลาบิลที่สุด สถานทูตจึงเชิญ เชฟดอล์ฟ-สหัส จันทกานนท์ เดินทางไปสอนชาวโมซัมบิกทำอาหารจากปลาบิลด้วย

ศิลปิน

นอกจากสถานทูตจะเชิญเชฟดอล์ฟไปมาทำอาหารไทยจากปลาบิลแล้ว สถานทูตยังเชิญอาจารย์ อ.ภาธร ศรีกรานนท์ ศิลปินแจ๊ซชื่อดังของเมืองไทย มาแสดงคอนเสิร์ตในงานของสถานทูตด้วย ในวันที่ว่างเว้นจากงาน ที่มงานจากชาวไทยมีโอกาสได้ไปเยือนบ้านของศิลปินหลายท่าน เมื่อมาถึงบ้านของกอนซาโล มาบุนด้า ศิลปินอันดับหนึ่งของโมซัมบิกในขณะนี้ มาบุนด้าก็ชวนสถานทูตไทยมาจัดงานพิเศษที่บ้านของเขา เป็นงานที่มีแขกเป็นศิลปินชื่อดังของโมซัมบิก มีอาหารไทยฝีมือเชฟดอล์ฟเสิร์ฟ และมีดนตรีสดจากอาจารย์ภาธร ที่พิเศษยิ่งกว่านั้นก็คือ คือการที่ท่านทูตมีขึ้นเวทีมาร่วมแจมกีตาร์ด้วย เรียกเสียงกรี๊ดได้สนั่นงาน เพราะเหล่าศิลปินทั้งหลายถึงกับงงว่า ทำไมท่านทูตไทยถึงเล่นกีตาร์เก่งขนาดนี้

ท่านทูตบอกว่า นี่คือการดำเนินงานทางการทูตด้วยกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งผมรู้สึกว่ามันช่างเต็มไปด้วยศิลปะ เป็นศิลปะแห่งการทูตอย่างแท้จริง

The Story of A Bandeira

The diary of Jakkai Siributr
in Mozambique

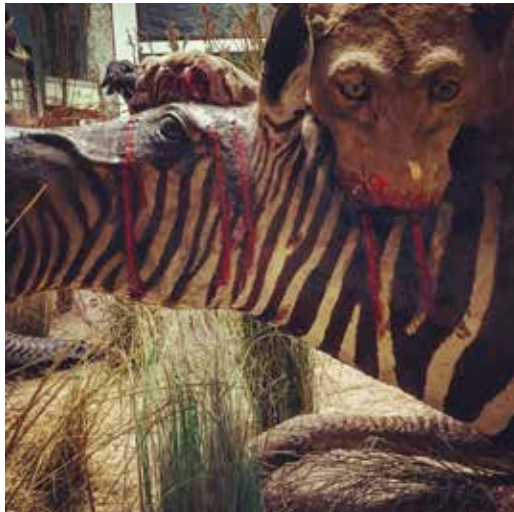
6 January 2018
New year. New destination. New mission.

7 January 2018
CFM - Maputo Central Train Station

8 January 2018
Sourcing materials at Mercado Xipamanine and found what I need in the traditional medicine and sorcerer's section. @Maputo, Mozambique

8 January 2018
Natural History Museum

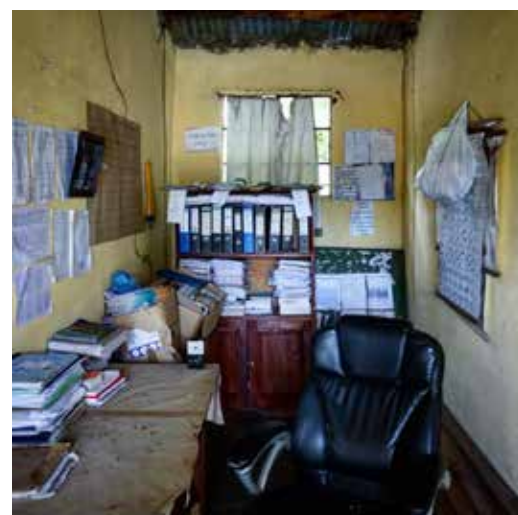

9 January 2018
Searching for inspiration in the country on a rainy day.

10 January 2018

My pop up atelier has been set up inside the Royal Thai Embassy. I'm working with a newly recruited team of assistants who are spouses and relatives of the Embassy staff. And finally the materials - discarded cutout fabrics - have been collected from various tailors and dressmakers in the shantytown behind the Embassy. Totally excited to get started!

10 January 2018

A different palette from the vibrant capulana fabrics worn by Mozambican women but just equally beautiful. This is a rural school in the small town of Tuane where 140 students cram into two huts to learn and where five teachers share a tiny office. The Royal Thai Embassy is working closely with local communities to construct new buildings that will be classrooms and a learning center. And here His late Majesty's ideas and philosophy will also be shared.

11 January 2018

More materials collected. More assistants recruited. The three gentlemen work as cleaners at the Embassy but they are in fact an engineering student, an accomplished sailor and a polytechnic student who aspires to be a manager one day. So I decided to utilize their expertise in different fields to construct and deconstruct the tapestry.

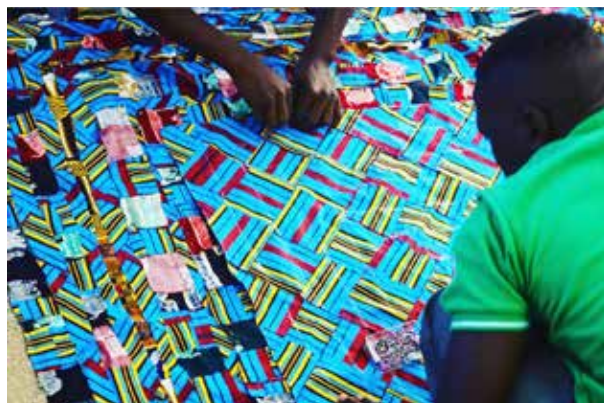

11 January 2018

While the assistants are working away, I sneaked out to get a glimpse of the contemporary art scene in Maputo by visiting artist studios and an artist-run space.

12 January 2018
A late afternoon at the local fish market.

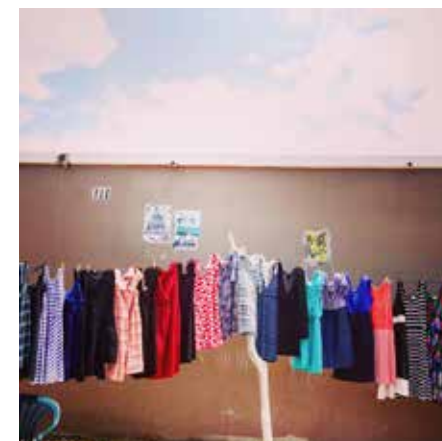
13 January 2018

The whole office got involved. The driver, the clerk and financial officer just could not resist!

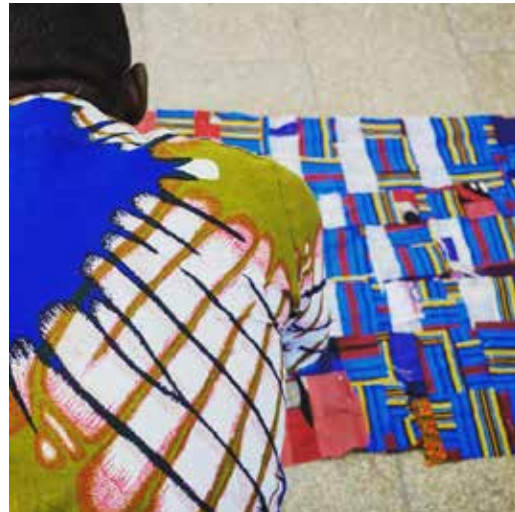

13 January 2018

A stroll through Mafalala - one of the biggest and oldest shantytown in Maputo. It is also a place that groomed Mozambique's president, poets, artists, footballer and an Olympian.

13 January 2018
Colors and textures of Mafalala.

14 January 2018

Sent an assistant out to scour the beach for more materials and he came back with a big pile of discarded fishnets. With seven assistants, we're making progress here.

14 January 2018

Sunday feast at an artist's house in Ca'tembe. Amazing hosts and fun group of artists. We dined and drank from noon to sundown.

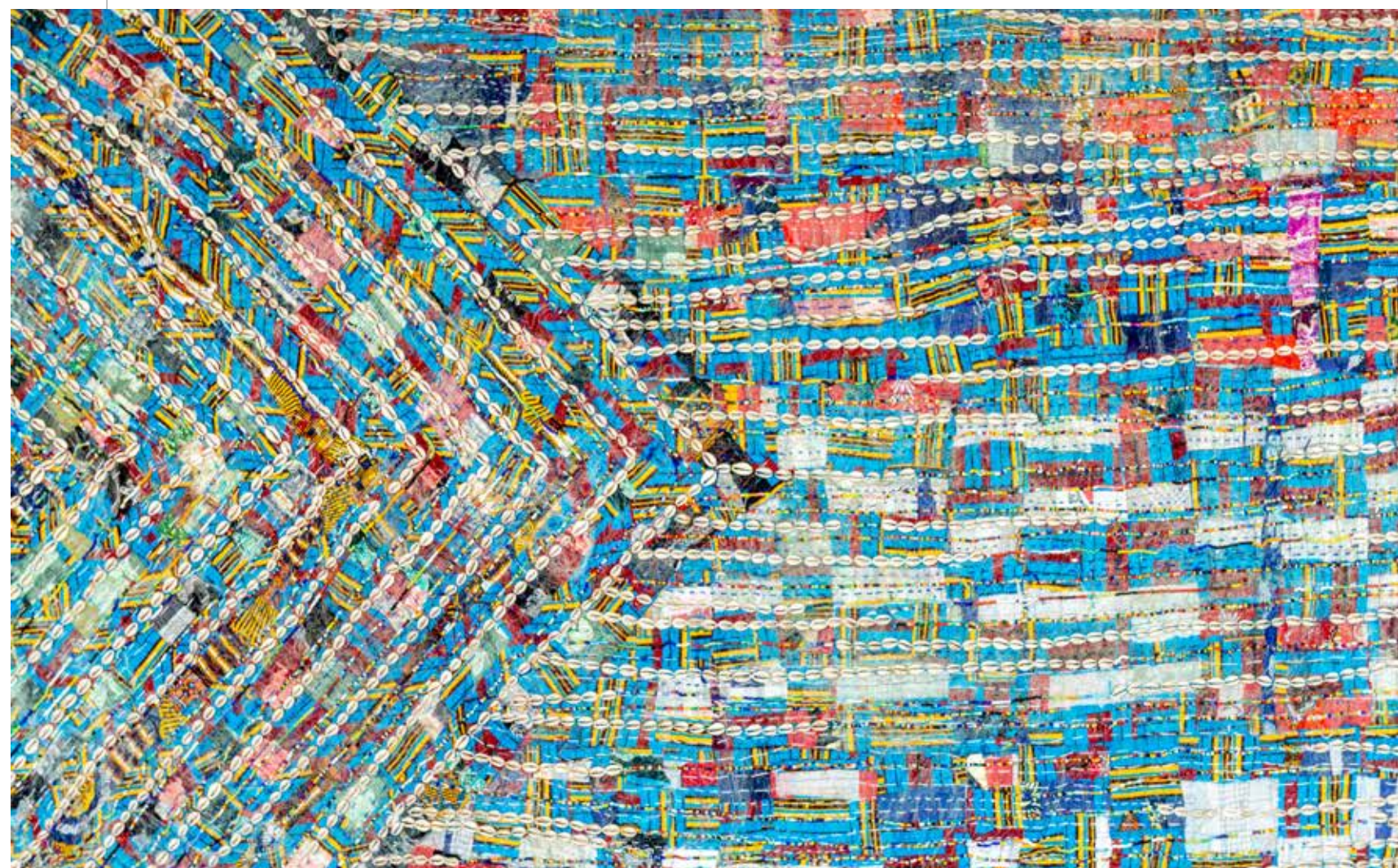
15 January 2018

The guys learned basic stitching and beading today while the seamstress discovered a new technique sewing fishing nets on to the fabric.
@Maputo, Mozambique.

15 January 2018

Several hundred lives share a limited space with other vehicles on a ferry from Ca'tembe to Maputo.

28 January 2018

I can go on and on about how cool the Thai Embassy in Maputo is... On my last day, Bobby - a man with autism from the shantytown who's been working on mosaic walls outside was given a lesson in embroidery. I'm hoping that through this meditative process, Bobby's talent will shine. And for the tailors that worked on my project, their pop up atelier remains open inside the Embassy. They're now busy working on new uniforms for the staff.

โครงการพัฒนาชนบท

ที่สวนและบิเลน

อาทิตย์ ประสาทกุล

Going from paper to reality, first we had to find the fish. We discovered, however, that there was practically nowhere in Mozambique where we could procure tilapia fingerlings, so we had to ask someone to bring them on a plane all the way from Thailand. And then there was the problem of the farm: we had to find a large facility, as our fish-farming project was to feed an entire village. As luck would have it, we were introduced to local businessmen who had plans to farm tilapia in Bilane, a village not far from Tuane. We decided that the farm could be in Bilane instead of Tuane, as the proximity would still allow villages of both places to benefit. With hard work, some luck and keen support from all sides, Thai and Mozambican, after more than a year we managed to overcome obstacles and the Bilane Tilapia Production Center was set up and operating.

Back in Tuane village, TICA approved the budget to build a new schoolhouse and a learning center. Solar panels donated by PTTEP Office in Maputo were then installed on the roof of the schoolhouse, giving the villagers electricity at night for the first time.

Apart from food sources, we introduced sewing machines to the villagers and guided them into producing clothes from local fabrics as well as other fashion items as a way to further generate their income.

The Tuane and Bilane development projects received much recognition from Mozambican authorities, both at the national and local levels. They also further advanced the good relationships between our two countries.

But most importantly, our projects made a positive impact on the people, improving their livelihoods and giving them new opportunities. As diplomats, to be given a chance to uplift lives and create meaningful change is truly a blessing.

It is our hope that these projects will be continued and expanded in the near future.

1.

พวกเราเดินทางไปเปิดสถานที่ได้ไม่ทันไร ยังไม่ครบ 3 เดือนดี กระทรวงการต่างประเทศก็สั่งการให้เสนอฝ่ายโมซัมบิกว่า ฝ่ายไทยสนใจจะให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาชนบทอย่างยั่งยืนผ่านหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเรื่องที่ไทยมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ที่พอจะแบ่งปันได้

โมซัมบิกเป็นประเทศที่ติดอันดับรั้งท้ายรายชื่อของประเทศที่ยากจนที่สุดในโลก

แม้ว่าโมซัมบิกเคยเป็นอยู่ชั่วอู่ในแอฟริกาตะวันออกของเจ้าอาณานิคมโปรตุเกส เป็นพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ ปลูกข้าว อ้อย มะม่วงหิมพานต์ เพื่อส่งออกกลับไปยังยุโรป

โมซัมบิกได้รับเอกราชจากโปรตุเกสเมื่อ ค.ศ. 1975 ต่อมาอีก 2 ปี โมซัมบิกก็ต้องประสบกับสงครามกลางเมืองคนชาติเดียวกันหยิบอาวุธขึ้นมาสู้กันจนล้มตายจำนวนมาก เป็นสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อยาวนานกว่า 15 ปี จนเพิ่งมาจบลงเมื่อ ค.ศ. 1992 นี้เอง

การเกษตรกับเรื่องปากท้องคือเรื่องเดียวกัน ใครปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ได้อย่างน้อยก็ไม่อดตาย อาหารการกินที่ดีทำให้คนมีพลังและเรี่ยวแรง มีกำลังวังชาที่จะเพิ่มพูนผลิตผลทางการเกษตร ส่วนที่เกินมาก็ขายนํารายได้ที่เป็นเงินไปแลกเปลี่ยนสินค้าบริการที่ต้องการแต่ไม่สามารถผลิตเอง

แต่น่าเสียดายที่ประชากรส่วนใหญ่ของโมซัมบิกยังทำเกษตรไม่เป็น ไม่นับว่าการถูกปกครองอยู่ภายใต้เจ้าอาณานิคมตะวันตกหลายร้อยปี ได้เปลี่ยนวัฒนธรรมการกินดั้งเดิมของชาวบ้านที่เคยกินของที่หาได้ในท้องถิ่น ให้มากินแต่ข้าวโพดและเม็ดถั่ว ชาวบ้านจึงไม่รู้จักเก็บผักหญ้าหรือสัตว์ในท้องถิ่นมากินเป็นอาหาร

ระยะเวลา 15 ปีของสงครามกลางเมืองอาจรุนแรงพอที่จะทำให้คนต้องล้มตายไปหนึ่งรุ่น และอาจนานพอนที่จะความรู้ในการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่เคยสั่งสอนและสะสมกันมาหายไป ประชากรรุ่นต่อมาที่รอดจากสงครามจึงทำการเกษตรไม่เป็น

2.

เมื่อเราเริ่มต้นทำงาน เราก็คพบแต่ปัญหา
โชคดีที่หัวหน้าทีมของเราไม่เคยมองว่าเป็นปัญหา

โรงเรียนประถมในหมู่บ้านที่เก่าชอมซอ ซึ่งเราเคยใช้ประชุมร่วมกับชาวบ้านในวันฝนตกพรำ และน้ำหยดเหมะลงมาไม่ขาดสาย ที่เราคิดว่าจะใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชาวบ้าน ท่านทูตให้เราเสนอกระทรวงการต่างประเทศว่า เราควรสร้างอาคารเรียนหลังใหม่ให้เขา

แผนการดำเนินงานของเราที่ต้องเลี้ยงปลานิล แต่ในโมซัมบิกไม่มีลูกปลานิลที่ปรับปรุงพันธุ์แล้วขายเหมือนในบ้านเรา ท่านทูตก็เห็นด้วยกับผู้เชี่ยวชาญด้านปลานิลคนไทยที่แนะนำว่า เราควรสนับสนุนให้มีศูนย์เพาะพันธุ์ปลานิลระดับท้องถิ่น เพื่อผลิตลูกปลาให้เราใช้แจกจ่ายให้ชาวบ้านไปเลี้ยง ซึ่งต่อมาฝ่ายโมซัมบิกได้ขอให้เราจัดตั้งศูนย์เพาะพันธุ์ลูกปลานี้ร่วมกับเกษตรกรท้องถิ่น

เมื่อเราจะต้องส่งอาสาสมัครมาช่วยดำเนินโครงการในปีต่อมา เพื่อช่วยเป็นหูเป็นตาให้กับผู้เชี่ยวชาญของไทยที่จะต้องเดินทางมาให้คำแนะนำในการดำเนินโครงการเพียงระยะสั้นๆ ท่านทูตก็เห็นว่า เราจะต้องสร้างที่พักชั่วคราวในหมู่บ้านซึ่งมีห้องน้ำส้วมดีๆ ในพื้นที่บริเวณโรงเรียนที่ฝ่ายไทยตั้งใจจะใช้ให้เป็นศูนย์เรียนรู้การทำเกษตรแบบผสมผสานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เราหยอกกันสนุกๆ อีกหน่อยพวกเราที่สถานทูตไปไม่ได้เลยว่า เรามีรีสอร์ทกลางธรรมชาติให้คนที่มาทำงานได้พักและทำงานอย่างเต็มที่ เก่งกว่าที่ไหนๆ แน่

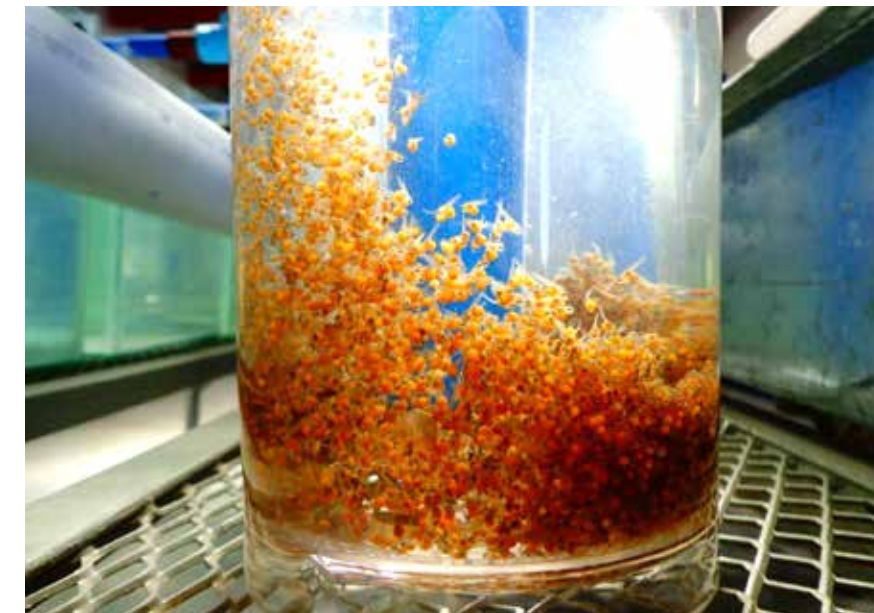
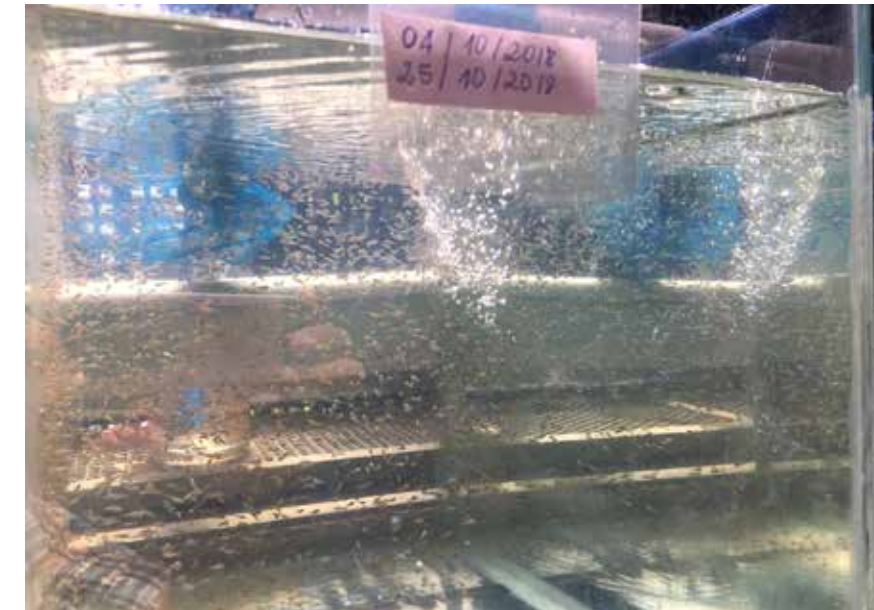

3.

บนกระดาด ดูเหมือนว่าโครงการของเราเป็นรูปเป็นร่างได้อย่างไม่ยาก ฝ่ายโมซัมบิกก็ตั้งหน้าตั้งตารอที่จะเห็นแบบอย่างวิธีการพัฒนาชนบทแบบไทย ฝ่ายเราก็ดูเหมือนจะรู้ว่าเราจะไปช่วยเขาอย่างไร

โชคดีที่การดำเนินงานของเรามีผู้เชี่ยวชาญของไทยที่คอยให้คำแนะนำ มีเจ้าหน้าที่ที่กระทรวงการต่างประเทศที่พร้อมที่จะสนับสนุน มีแรงงานไทยที่มาสสร้างโรงไฟฟ้าซึ่งพร้อมจะช่วยเหลือ มีชุมชนไทยในโมซัมบิกที่คอยมาเยี่ยมเยียนสอบถามให้กำลังใจ มีนักเรียนทุนรัฐบาลไทย ชาวโมซัมบิกที่เรียนจบแล้วมาร่วมทำงานกับเราด้วย

เสมือนว่าการดำเนินงานในหมู่บ้านเล็กๆ แห่งนี้ไม่ใช่งานของพวกเรา สถานทูต แต่เพียงฝ่ายเดียว แต่เป็นงานสนุกและเป็นที่ภูมิใจของทุกคน โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในกรุงมาบูโต

ภรรยาและแม่บ้านผู้ติดตามของท่านทูตตรีศม์ ชาลีจันทร์ เข้าไปนอนค้างอยู่ในหมู่บ้าน เพื่อช่วยสอนหญิงชาวบ้านและเด็กเย็บผ้าด้วยจักรไฟฟ้าอุตสาหกรรม โดยใช้ไฟจากแผงโซลาร์เซลล์ที่สำนักงานของบริษัท ปตท.สผ. ในโมซัมบิกได้ติดตั้งไว้ให้ คนไทยในกรุงมาบูโตผลัดกันติดสอยห้อยตามเจ้าหน้าที่สถานทูตเข้าไปเยี่ยมและช่วยเหลือ ไม่เว้นแม้แต่แรงงานไทยที่มาทำโรงงานไฟฟ้า ในวันหยุดเขาก็ผลัดกันมาช่วยพัฒนาหมู่บ้านกันคนละไม้ละมือ ครั้งหนึ่ง จักกาย ศิริบุตร ศิลปินชาวไทย และอำพล จิรมหาโกคา แห่งห้องเสื้อโซดา เดินทางมาจากไทยเพื่อช่วยชาวบ้านออกแบบถุงและเสื้อผ้าโดยเฉพาะ

ไม่น่าเชื่อว่า ท่ามกลางไอความร้อนได้หลังจากสังกะสีจนเหงื่อซก ชาวบ้านที่ไม่เคยเห็นแม้แต่เสาไฟฟ้าในหมู่บ้านของตัวเอง จะได้เรียนรู้เพิ่มพูนทักษะการเย็บผ้าแม้ไม่ตีเดินได้ภายในระยะเวลาเพียงสั้นๆ

ดูเหมือนว่าปัญหาและอุปสรรคที่เป็นความท้าทายในการทำงานของเราก็ได้คลี่คลาย เพราะมีหลายคนมาช่วยกันคนละไม้คนละมือแบบนี้

เมื่อผ่านไปปีกกว่าๆ โครงการเริ่มมีความก้าวหน้าให้เห็นเป็นรูปธรรมที่พอจะเริ่มจับต้องได้แล้ว

4.

งานทั้งหมดของโครงการที่ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยต่างๆ นี้ กระทรวงการต่างประเทศได้ส่งอาสาสมัครที่เป็นเยาวชนและเกษตรกรชาวไทย ภายใต้ชื่อ ‘อาสาสมัครเพื่อนไทย’ (Friends from Thailand) มาช่วยติดตามงานภายใต้แผนงานของโครงการเป็นระยะ

เราอาจจะหวังว่า การเดินทางมาทำงานในต่างประเทศของคนไทยจะช่วยให้เขาได้เห็นโลก ได้มีประสบการณ์เพิ่มพูนความรู้ แล้วกลับมานำประสบการณ์นั้นมาทำให้สังคมไทยของเราดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน อาสาสมัครเหล่านี้ก็ถือเป็นแรงสำคัญของงานของเราอย่างมาก

อาสาสมัครชุดแรกอยู่นานที่สุดคือ 1 ปีเต็ม และเป็นผู้หญิงเสียด้วย เธอมีหน้าที่ไปช่วยติดตามงานในศูนย์เพาะพันธุ์ปลานิล จนเลี้ยงปลานิลสายพันธุ์ไทยและผลิตรายได้ให้อัตราเดือนละ 2-3 หมื่นตัว กระทั่งนำไปแจกจ่ายให้ชาวบ้านในหมู่บ้านไปทดลองเลี้ยงได้

อาสาสมัครชุดที่ 2 อยู่ได้ 6 เดือน แต่ต้องกลับไปเพราะติดเชื้อมาลาเรียถึง 2 ครั้ง เขาช่วยดำเนินโครงการในช่วงเริ่มแรก โดยเฉพาะการติดตามการเลี้ยงปลานิลแบบปล่อยธรรมชาติในบ่อของชาวบ้าน และช่วยกำกับการดูงานก่อสร้างอาคารที่พัก

อาสาสมัครชุดต่อมาเป็นเกษตรกรตัวจริงที่เคยเป็นลูกจ้างของมูลนิธิชัยพัฒนาอยู่ราว 3 เดือน เพื่อช่วยบุกเบิกและช่วยบริหารจัดการแปลงปลูกข้าว ในพื้นที่ที่รกร้างเต็มไปด้วยหญ้าขึ้นเต็ม และพื้นที่เดียวกันนี้แต่เริ่มเดิมทีชาวอานานิคมโปรตุเกสเคยใช้เป็นพื้นที่ปลูกข้าวเมื่อเกือบ 50 ปี ก่อน

อาสาสมัครชุดสุดท้ายมาถึงก่อนที่ COVID-19 จะระบาดได้ไม่นาน เขาสองคนมาช่วยสอนเด็กนักเรียนทำการเกษตร โครงการกำลังจะดำเนินไปด้วยดีและทั้งสองก็กำลังเริ่มต้นเคยกับความเคยชิน อยู่ ผู้คนและงานที่กำลังท้าทายที่รออยู่ข้างหน้า แต่ในที่สุด เขาก็ต้องกลับก่อนวาระ 1 ปีที่วางแผนไว้

5.

การที่สถานทูตได้ทำกิจกรรมสาริตเพื่อพัฒนาชนบทให้เป็นตัวอย่างแก่มอซัมบิกแบบนี้ นอกจากจะเป็นงานโดยตรงที่เราจะต้องทำตามหน้าที่แล้ว ในอีกทางหนึ่งถือเป็นโอกาสทำให้เราได้รู้จัก ได้เห็น และได้คุ้นเคยกับชาวบ้านที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศจริงๆ

ตลอดระยะเวลา 3 ปี ทุกครั้งที่เรามีนงานอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นงานด้านเผยแผ่วัฒนธรรมไทยหรือการส่งเสริมสู่ทางการค้า เราก็มักจะใช้โอกาสเหล่านี้ทำกิจกรรมร่วมกับคนในหมู่บ้านนี้แทบทุกครั้ง อย่างน้อยก็ถือเป็นโอกาสให้เขาเห็นอะไรใหม่ๆ ให้พวกเขาได้เปิดโลกทัศน์ หากไม่นับว่าเราก็อยากให้เขารู้จักประเทศไทยของเราให้ดีขึ้น

คนในหมู่บ้านนี้จึงรู้จักโปงลางของอีสานบ้านเรา ที่สถานทูตขอให้คณะนักดนตรีโปงลางมืออาชีพซึ่งเดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลมาแสดงในที่อื่นๆ ของมอซัมบิก แวะมาแสดงให้พวกเขาดูด้วยเป็นของแถม

พวกเขายังรู้จักมวยไทย ที่เรานำพาคณะนักมวยที่เดินทางมาจากประเทศไทยเหมือนกันไปแสดง ไปสาธิต ไปสอนเด็กๆ ในโรงเรียนประถม ซึ่งอยู่ในที่ที่ห่างไกลความเจริญที่สุด

พวกเขาก็ยังคุ้นเคยกับรถไฟเดินตาม ซึ่งเป็นเป็นเครื่องจักรกลเกษตรที่เรานำไปใช้ในแปลงสาริต เรามั่นหมายว่าจะเป็นการแนะนำเทคโนโลยีการเกษตรของไทยและทดสอบตลาดมอซัมบิก วันหนึ่ง ผู้ประกอบการไทยอาจจะส่งเครื่องจักรกลทางการเกษตรที่ผลิตในไทยออกมาขายที่มอซัมบิก และบุกตลาดในแอฟริกาได้สำเร็จ

โปงลาง มวยไทย และรถไฟเดินตาม คือความเป็นไทยในอีกนิยามหนึ่งที่มีบริบทและลักษณะถูกใจเข้ากับคนแอฟริกาได้ดีเป็นพิเศษ

6.

เมื่อรถของสถานทูตแล่นลัดเลาะไปตามถนนทรายเข้าไปในเขตหมู่บ้าน จะได้เห็นภาพเด็กๆ ในหมู่บ้านยกกำปั้นขึ้นตักการ์ดและยกเข้าขึ้นแบบนักมวยไทย บางคนก็รู้จักยกมือไหว้สวัสดิ์ ในขณะที่ผู้ใหญ่และผู้เฒ่าต่างยกมือขึ้นโบกสูงให้กับเราที่นั่งอยู่ในรถจากริมทาง ชวนให้เรอดยัมไม่ได้

เสียงเจ้อยแจ้วของเด็กๆ ที่พากันวิ่งกรูขึ้นซ้อนท้ายรถพ่วงอีแต่นดังแต่ก็ๆ ยิ่งเป็นภาพที่ทำให้มีความสุขขึ้นไปอีก

เป็นบรรยากาศแห่งความหวัง ของทั้งเขา

...และของเรา

ภาพในอดีตเช่นนี้ชวนให้พวกเราที่ได้รับมอบหมายให้ไปประจำการในชุดแรกคิดถึงที่ไร ก็มีความสุข แต่ก็เศร้าใจกันทุกครั้งที่ทั้งหมดก็จบไว้ตรงนั้นหลังจากที่ท่านทูตริศม์ ชาลีจันทร์ย้ายไปไม่นาน

เราภูมิใจที่ได้มีส่วนในการทำงานที่มีผลช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้คนในชนบท อันแน่นคั้นที่เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ซึ่งในฐานะนักการทูตไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นได้บ่อยนัก โครงการเหล่านี้ได้รับการยอมรับจากทางการโมซัมบิกทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีด้วย

และแม้ว่ามันจะจบไปแล้วแต่เราก็หวังว่าจะมีคนสานต่อโครงการเหล่านี้สักวันข้างหน้าต่อไป

เก็บตกส่งท้าย

โมซัมบิกเป็นประเทศที่มีเสน่ห์ ผู้คนเป็นมิตร รักศิลปะและดนตรี สิ่งที่ไม่ค่อยมีใครรู้คือโมซัมบิกมีความผูกพันกับไทย (หรือสยาม) มานานเป็นร้อยๆ ปีแล้ว จากที่ตั้งทางด้านตะวันออกตอนใต้ของทวีปแอฟริกา เป็นจุดที่วาสโก ดา กามานักเดินเรือของโปรตุเกสแล่นเรือต่อไปยังอินเดียในปีค.ศ.1498 อันเป็นการค้นพบเส้นทางการเดินเรือที่เชื่อมยุโรปกับเอเชียได้สำเร็จเป็นคนแรก โดยจากนั้นไม่นานก็เดินทางต่อไปยังอยุธยา อันเป็นการเปิดศักราชใหม่ของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองทวีป โดยโมซัมบิกเป็นจุดที่โปรตุเกสจอดพักกองเรือในการเดินไปมาระหว่างยุโรปและเอเชีย

ในหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์ของโมซัมบิกได้ถูกบันทึกไว้ว่าชายชาวไทยคนหนึ่งได้เดินทางมายังโมซัมบิกกับเรือของโปรตุเกส และต่อมาได้แต่งงานกับเจ้าหญิงของชนเผ่าสำคัญจนได้ตั้งรกรากกลายเป็นบุคคลระดับผู้นำที่สำคัญของโมซัมบิกในยุคนั้น รวมทั้งมีทายาทวงศ์ตระกูลสืบต่อกันยาวนาน

แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าเราไม่ทราบชื่อในภาษาไทยของชายดังกล่าว โดยสันนิษฐานว่าก่อนที่จะเดินทางมาโมซัมบิกเขาได้เข้ารับเป็นคาทอลิกตามชาวโปรตุเกส เราจึงรู้จักเขาเพียงในชื่อนิโคเลา ดา ครูซ ซึ่งทุกวันนี้ในประเทศไทยยังมีคนไทยที่ใช้นามสกุลนี้อยู่โดยเฉพาะตามชุมชนเชื้อสายโปรตุเกส

โมซัมบิกยังเป็นประเทศที่มีมูลค่าการลงทุนของไทยสูงที่สุดในทวีปแอฟริกา โดยมีการลงทุนของ ปตท.สผ. อิตาเลียนไทย ไมเนอร์กรุ๊ป รวมทั้งมีผู้ประกอบการค้าพลอยชาวไทยด้วย ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้รัฐบาลไทยตัดสินใจเปิดสถานเอกอัครราชทูตขึ้นที่นี่

ความที่โมซัมบิกอุดมด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ มีน้ำมันและเป็นแหล่งก๊าซที่สำคัญ ทำให้หลายประเทศเข้ามาลงทุนทำให้เศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดด

อย่างไรก็ตาม ช่วงที่เราไปเปิดสถานเอกอัครราชทูตฯ เป็นช่วงราคาน้ำมันโลกตกต่ำ ประกอบปัญหาจากการบริหารภายในที่ผิดพลาดเป็นผลให้เศรษฐกิจของโมซัมบิกชะลอตัวตกต่ำลงและทำให้ค่าเงินตราท้องถิ่นลดลงไปมาก จนกระทั่งในปีที่เราไปถึงเงินสกุลเมติไค์ซ์ของโมซัมบิกลดค่าลงไปเท่าตัวเมื่อเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ

ผลคือเท่ากับว่างบประมาณที่เราได้รับในการเปิดสถานเอกอัครราชทูตฯ กลายเป็นมีค่าเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าเมื่อแลกเป็นเงินท้องถิ่น นี่จึงเป็นหนึ่งในเหตุผลเบื้องหลังที่ทำให้เราสามารถเนรมิตทำให้เราสามารถทำอาคารสถานเอกอัครราชทูตได้อย่างที่ใจต้องการด้วย

นอกจากนี้เรายังได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากผู้บริหารของกระทรวงต่างประเทศ โดยเฉพาะท่านรองปลัดกระทรวงพิธีะ เช็มพล (ตำแหน่งขณะนั้น) ทั้งหมดนี้จึงนับเป็นโชคของเราอย่างยิ่ง

ขอบันทึกไว้ตรงนี้ว่าการทำงานที่โมซัมบิกเป็นความท้าทายแต่นำมาซึ่งความภาคภูมิใจ แน่แน่นอนว่าชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปไม่ได้แวดล้อมด้วยความสะดวกสบายเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศ แต่สำหรับนักการทูต มีไม่กี่แห่งในโลกที่เราจะได้ขับรถขับรถไฟวีลลุยเข้าไปในป่าเพื่อดำเนินโครงการความร่วมมือพัฒนาชุมชนท้องถิ่นท้องถิ่นกันดาร และสถานเอกอัครราชทูตแห่งนี้ เป็นสำนักงานของไทยในต่างประเทศที่เดียวในโลก ที่รถของสำนักงานจำนวนสามคัน เป็นรถประเภทขับเคลื่อนสี่ล้อทั้งหมด รวมทั้งรถประจำตำแหน่งของเอกอัครราชทูตด้วย

อีกเรื่องขำๆ ที่อยากบันทึกไว้คือ เราได้มอบให้ศิลปินโมซัมบิกผู้หนึ่งวาดภาพขนาดใหญ่เพื่อประดับห้องประชุม แต่เมื่อวาดเสร็จพวกเราไม่มีใครชอบเลย เลยมาคิดว่าจะทำอย่างไรกับมันดี พอที่เราสังเกตว่าด้านหลังของภาพวาดนั้นมีรอยสีซีมออกจากผ้าไปเป็นลวดลายมีสีสัน เราจึงตัดสินใจกลับภาพเอาด้านหลังมาออกแสดงแทน ศิลปินเจ้าของภาพก็อารมณ์ขัน ตามมาเซ็นชื่อให้ใหม่บนด้านที่เรากลับด้วย ปรากฏว่าพอเอาไปใส่กรอบติดฝาผนัง ภาพนี้กลายเป็นที่ชื่นชอบของใครๆ ที่พบเห็นและต่างพากันกล่าวชมในความงดงาม

ท้ายที่สุดในฐานะหัวหน้าทีม ผมขอยกเครดิตในการรังสรรค์ คั่นควัวและเสาะหางานศิลปะ ตลอดจนนำเหล่าศิลปินโมซัมบิกมาช่วยทำให้อาคารสถานเอกอัครราชทูตของเรามีความโดดเด่นงดงามอย่างที่เห็น ให้กับคุณอาทิตย์ (ก๊ิก) ประสาทกุล ที่ปรึกษา ผู้เป็นเสมือนตัวจักรสำคัญของภารกิจนี้ รวมทั้งเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการถ่ายทอดเรียงร้อยเรื่องราวต่างๆ ในหนังสือเล่มนี้ด้วย

เมื่อราวกว่าสี่ร้อยกว่าปีมาแล้ว ได้มีชาวไทยผู้หนึ่งออกเดินทางตามหาความฝันจนมาถึงโมซัมบิก และได้ทิ้งร่องรอยการผจญภัยของเขาไว้ในหน้าประวัติศาสตร์ซึ่งได้ช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้กับเราบนเส้นทางการสร้างสรรค์สถานทูตในฝัน

ในทางเดียวกัน ผมจึงหวังว่าเรื่องราวของเราอาจมีส่วนช่วยกระตุ้นการตามความฝันให้กับคนในรุ่นต่อๆ ไปบ้าง และพึงระลึกเสมอว่า แม้บางครั้งมันอาจไม่มีหนทางตรงหน้า แต่เราสามารถสร้างถนนฝันขึ้นมาได้ด้วยตัวเราเอง

รัศม์ ชาลีจันทร์

ธันวาคม 2565 กรุงเทพฯ

Final words

Few people know that Mozambique has had relations with Thailand (or rather, Siam) for hundreds of years. After Vasco da Gama, the famous Portuguese navigator, rounded the Cape of Good Hope in 1498, he rested in Mozambique for a while before continuing his route to Asia. Da Gama then successfully set sail onwards to India, and subsequently, to Siam (Ayutthaya). The sea route that Vasco da Gama discovered – connecting Europe to Asia – changed the world, and Mozambique, (which subsequently became a Portuguese colony),remained a key hub of that connection for centuries.

Nestled in a page of Mozambique’s long history is a Siamese man who traveled to Mozambique with a flotilla of Portuguese ships, and later married the daughter of a local chieftain. He rose to through the ranks of the tribe to become a famous chieftain in his own right and started his own dynasty. It is unfortunate that we do not know the original Siamese name of this man, only his Christian name “Nicolau da Cruz”, which he possibly took on after converting to Christianity after the Portuguese. To this day, there are still Thai Christians who use the ‘da Cruz’ last name, mainly in the Thai-Portuguese community.

In the present, Mozambique is the African country that receives the most Thai direct investment due to its abundant natural resources, such as oil and natural gas. Thai companies that have invested in Mozambique include PTTEP, Italian Thai Development, and Minor Group. There are also many individual Thai gems dealers who form a strong community in the north of Mozambique. Thus, the Royal Thai Embassy was established to ensure that economic and trade relations would go smoothly and beneficial to all.

At the time that we were opening the Embassy, world oil prices went down, and Mozambique’s economy was in contraction. Therefore, the value of the local currency, meticaïs, fell against the US dollar, doubling the budget that we received from the Thai Government. It was this turn of events that allowed us more financial freedom to design and decorate the Chancery as we wanted. It is here that I would like to thank the Ministry of Foreign Affairs of Thailand for their support in the establishment of the Embassy, especially the then-Deputy Permanent Secretary, Mr. Piriya Khempol. While the team definitely put it a lot of heart and persistence, without the support from headquarters nor the bit of economic luck (for us), we would not have been able to create the Embassy that we wanted.

Our mission in Mozambique was challenging, to say the least, but also rewarding. Admittedly, the overall living conditions might not have been on par with many other countries. However, we were thrilled to have a chance to drive four-wheel drive vehicles through wild bushes in order to implement development cooperation projects. Our Embassy was - and as writing, still is - the only Thai overseas office in the world where all of the office’s vehicles are four-wheel drive, including the ambassador’s.

Tangentially, another event I want to note here is the strange turn of events that gave us our most talked-about piece of art in the Embassy. We had commissioned a local artist for a painting to decorate our meeting room. However, once the piece was finished, none of us at the Embassy liked it. We all stood there wondering what to do with this piece of work, when we realized that the back side of the canvas, where the paint has seeped through, was an abstract, calming, beautiful pattern. We asked the artist if he could turn the canvas front to back for us. He gamely agreed and signed the piece. And that’s how, our long, horizontal, abstract-looking painting in the meeting room was created. It remains our most complimented piece of art.

Lastly, as the team leader, I would like to give a special mention to Mr. Arthit Prasartkul, Counselor, one of main contributors to the stories in this book. Without Mr. Prasartkul’s dedicated exploration of the Mozambican art scene, his eye for art, and his skills as a diplomat, the Chancery could not have been as vibrant, creative, and culturally aware as it is today.

Around four hundred years ago, a Siamese adventurer set out to follow his dreams and landed on the shores of Mozambique. While his story might only be a few lines in the pages of this country’s history, it was inspiring for us. It is therefore my hope that by following our own road of dreams, we too have written a story that would help inspire younger generations to follow their dreams. And even if there may be no road, remember that you can always forge one.

Russ Jalichandra
Bangkok, December 2022

ขอบคุณครับ

Thank you

Obrigado

Kanimambo

ถนนพื่นสถานทูต

The Road of Dreams